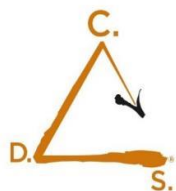

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Turość Kościelna

Turość Kościelna, kwiecień 2024

Opracowanie:

Centrum Doradztwa Strategicznego s.c.

D. Bieńkowska, J. Szymańska, M. Widuch

ul. Włóczków 22/3, 30-103 Kraków

www.cds.krakow.pl

Spis treści

Metodologia delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji	4
KROK 1. Wybór jednostek do analizy	8
KROK 2. Analiza danych w sferze społecznej	11
Demografia	15
Bezrobocie	17
Problemy społeczne (pomoc społeczna)	18
Bezpieczeństwo.....	22
Edukacja i aktywność społeczna	25
KROK 3. Analiza wskaźnikowa – budowa wskaźnika syntetycznego dla sfery społecznej	28
KROK 4. Analiza danych w pozostałych sferach	36
Sfera gospodarcza	40
Sfera środowiskowa.....	43
Sfera przestrzenno-funkcjonalna.....	45
Sfera techniczna.....	50
Podsumowanie analizy wskaźnikowej dla sfer pozaspołecznych	54
KROK 5. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego	60
KROK 6. Wyznaczenie obszaru rewitalizacji.....	63
Spis tabel, wykresów, rysunków	66

Metodologia delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Do wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Turośń Kościelna zastosowano metodologię uwzględniającą lokalne uwarunkowania i specyfikę gminy. Celem przeprowadzonej diagnozy jest analiza negatywnych zjawisk występujących w gminie Turośń Kościelna oraz identyfikacja obszaru zdegradowanego a w jego ramach obszaru rewitalizacji.

Przyjęta metodologia została oparta na wytycznych zawartych w Ustawie o rewitalizacji z dn. 9 października 2015 roku wraz z jej późniejszymi zmianami (Dz.U. z 2024 poz. 278). Zapisy ustawy wprowadzają konieczność zastosowania weryfikowalnych mierników, służących analizie wewnętrznego zróżnicowania gminy w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej oraz wykorzystanie różnych metod i technik partycypacyjnych pozwalających na włączenie w proces przygotowania dokumentu jak najszerszego grona odbiorców – lokalnej społeczności, organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów, w tym podmiotów gospodarczych.

W celu rzetelnego wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w gminie Turośń Kościelna zastosowano szereg metod, począwszy od wskaźnikowych analiz statystycznych po techniki jakościowe. Dokument niniejszej diagnozy obejmuje tym samym wyniki:

- analizy wskaźnikowej opracowanej dla obszaru gminy w podziale na przyjęte jednostki referencyjne z uwzględnieniem pięciu sfer diagnostycznych: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej,
- wyniki spotkań roboczych z liderami samorządowymi oraz przedstawicielami Urzędu Gminy Turośń Kościelna,
- spaceru badawczego (o charakterze wizji lokalnej).

Rezultatem wszystkich wymienionych wyżej działań było wyznaczenie obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji w gminie Turośń Kościelna.

Całość procesu przedstawiona została na grafice poniżej.

Rysunek 1. Etapy prac nad diagnozą delimitacyjną

Źródło: opracowanie własne

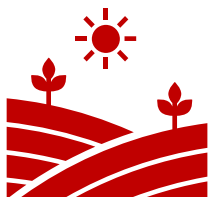
Dla pełnego zrozumienia procesu rewitalizacji poniżej przytoczone zostały cztery definicje opisujące podstawowe pojęcia jakie używane są w niniejszej diagnozie:

Stan kryzysowy

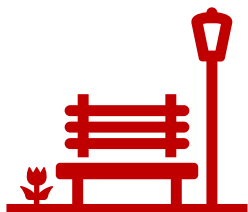
Stan wywołany **koncentracją negatywnych zjawisk społecznych**, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. Obszar dotknięty stanem kryzysowym w sferze społecznej można wyznaczyć jako obszar zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:

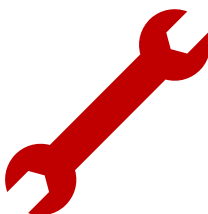
gospodarczych – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw lub

środowiskowych – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, lub

przestrzenno-funkcjonalnych – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niedostosowania infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub

technicznych – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności, ochrony środowiska i zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Za: ustawa o rewitalizacji z dn. 9 października 2015 r., art. 9 ust. 1

Obszar zdegradowany

Obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy w sferze społecznej oraz co najmniej jednej ze sfer pozaspołecznych. Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, pod warunkiem stwierdzenia na każdym z podobszarów występowania koncentracji negatywnych zjawisk społecznych oraz gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych.

Za: ustawa o rewitalizacji z dn. 9 października 2015 r., art. 9 ust. 1

Obszar rewitalizacji

Obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, o których mowa w art. 9 ust. 1 ustawy o rewitalizacji, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację, wyznacza się jako obszar rewitalizacji.

Obszar rewitalizacji nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez nie więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic.

W skład obszaru rewitalizacji mogą wejść także niezamieszkałe tereny przemysłowe, pokolejowe czy powojkowe, na których odnotowuje się kryzysowe zjawiska sfery pozaspółecznej, pod warunkiem, że prowadzone na ich terenie działania przyczynią się do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym.

Za: ustawa o rewitalizacji z dn. 9 października 2015 r., art. 10 ust. 1-3

KROK 1. Wybór jednostek do analizy

Pierwszym krokiem w procesie delimitacji, czyli wyznaczenia obszaru zdegradowanego i rewitalizacji w gminie Turośń Kościelna, był wybór jednostek agregacji danych, tzw. pól analitycznych / podstawowych jednostek przestrzennych, dla których zbierane były dane źródłowe. W tym celu dokonano podziału gminy na 32 jednostek agregacji danych.

Podział gminy Turośń Kościelna, na jednostki agregacji danych, został przygotowany na podstawie podziału administracyjnego gminy, a więc wykorzystano istniejące jednostki – sołectwa. Należy podkreślić, że każda z wyznaczonych jednostek agregacji danych jest zamieszkała, a suma zarówno powierzchni wydzielonych jednostek, jak i zamieszkujących je osób, jest równa odpowiednio całej powierzchni gminy oraz łącznej liczbie mieszkańców gminy Turośń Kościelna. Oznacza to, że analizie porównawczej poddano całą gminę wraz ze wszystkimi jej mieszkańcami.

W tekście diagnozy wykorzystuje się pojęcie: jednostka/jednostki agregacji danych, ale także zamiennie: jednostka/jednostki przestrzenna/przestrzenne lub jednostka/jednostki.

Tabela 1. Jednostki referencyjne w gminie Turośń Kościelna przyjęte do delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – nazwa, powierzchnia i ludność

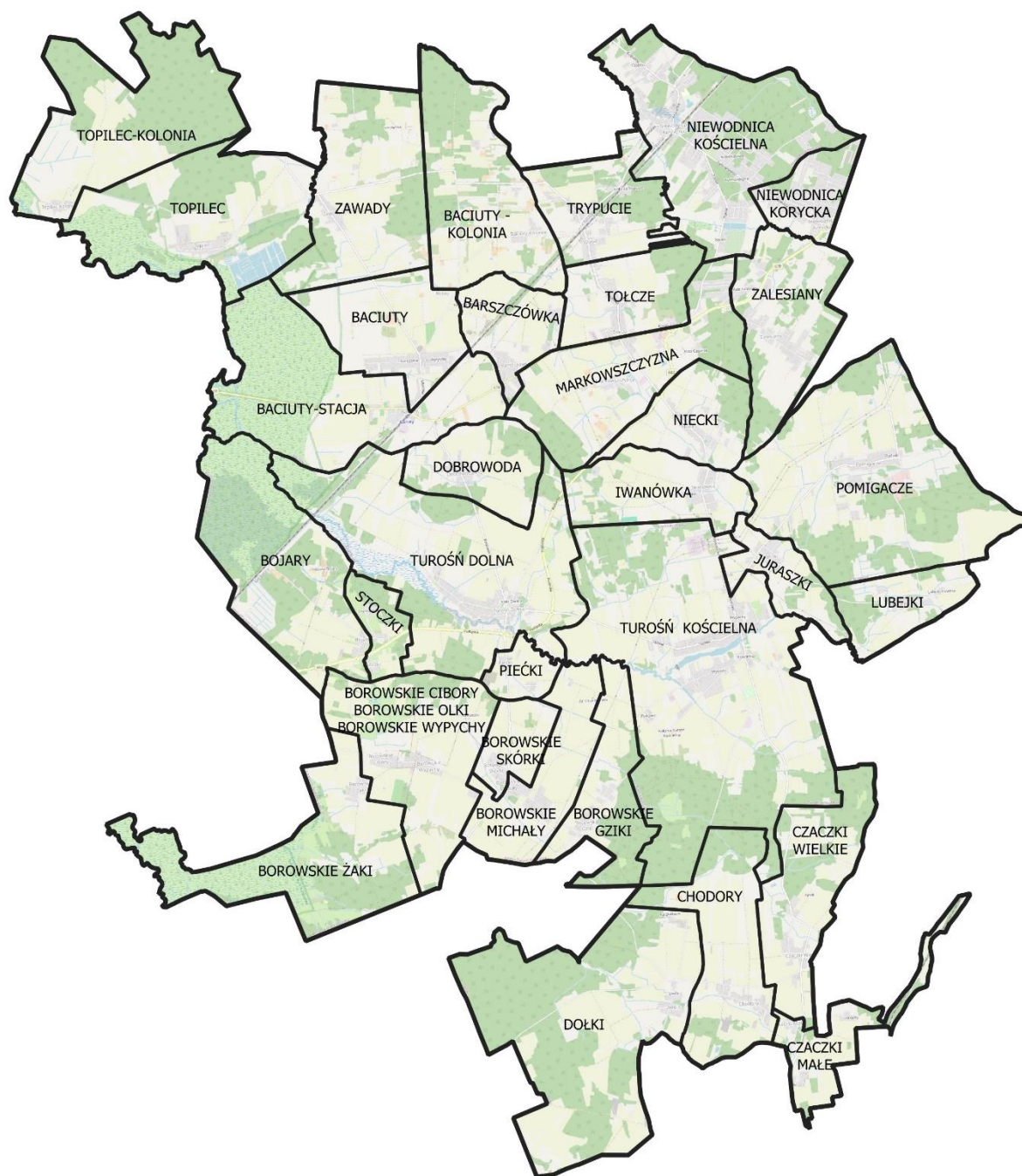
Lp.	Nazwa jednostki	Powierzchnia [km ²]	Udział w ogóle powierzchni gminy [%]	Liczba ludności - stan na 31.12.2023 r. [os.]	Udział w ogóle ludności gminy [%]
	Turośń Kościelna – cała gmina	139,91	100	6700	100
1.	Baciuty, Baciuty Stacja	9,68	6,92	359	5,36
2.	Baciuty – Kolonia	5,03	3,59	188	2,81
3.	Barszczówka	1,87	1,34	149	2,22
4.	Bojary	5,63	4,02	71	1,06
5.	Borowskie Gziki	2,64	1,89	63	0,94
6.	Borowskie Michały	2,89	2,07	120	1,79
7.	Borowskie Skórki	1,21	0,86	18	0,27
8.	Borowskie Cibory, Borowskie Olki, Borowskie Wypychy	4,94	3,53	112	1,67

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Turośl Kościelna

9.	Borowskie Żaki	5,37	3,84	40	0,60
10.	Chodory	3,95	2,82	129	1,93
11.	Czaczki Małe	1,78	1,27	34	0,51
12.	Czaczki Wielkie	3,60	2,57	117	1,75
13.	Dobrowoda	2,31	1,65	130	1,94
14.	Dołki	8,95	6,40	62	0,93
15.	Iwanówka	2,65	1,90	199	2,97
16.	Juraszki	1,48	1,05	108	1,61
17.	Lubejki	1,82	1,30	111	1,66
18.	Markowszczyzna	4,72	3,38	260	3,88
19.	Niecki	2,21	1,58	230	3,43
20.	Niewodnica Korycka	1,44	1,03	692	10,33
21.	Niewodnica Kościelna	6,71	4,79	980	14,63
22.	Piećki	0,77	0,55	32	0,48
23.	Pomigacze	8,94	6,39	292	4,36
24.	Stoczki	1,00	0,71	66	0,99
25.	Totcze	2,40	1,72	204	3,04
26.	Topilec	5,90	4,22	89	1,33
27.	Topilec-Kolonia	5,79	4,14	27	0,40
28.	Trypucie	2,80	2,00	285	4,25
29.	Turośl Dolna	8,93	6,38	339	5,06
30.	Turośl Kościelna	13,77	9,85	861	12,85
31.	Zalesiany	3,63	2,59	239	3,57
32.	Zawady	5,11	3,65	94	1,40

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Turośl Kościelna

Rysunek 1. Jednostki referencyjne gminy Turośń Kościelna wyznaczone na potrzeby diagnozy delimitacyjnej

Źródło: opracowanie własne na podstawie OpenStreetMap

KROK 2. Analiza danych w sferze społecznej

Analiza danych w sferze społecznej to kluczowy element diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Opracowując analizę występowania problemów społecznych w jednostkach agregacji danych w gminie Turośń Kościelna wybrano wskaźniki, które obrazują szeroki wachlarz problemów społecznych, wyczerpujących wytyczne *Ustawy o Rewitalizacji*.

Problemy, które poddano analizie w trakcie prac diagnostycznych to: starzenie się społeczeństwa, problemy demograficzne, osoby ze szczególnymi potrzebami, bezrobocie, pomoc społeczna, bezpieczeństwo, poziom edukacji i kapitału społecznego, a także poziom aktywności społecznej. Łącznie w analizie wykorzystano 15 wskaźników odnoszących się do ww. zagadnień problemowych.

Do opracowania wskaźników obrazujących możliwe kryzysy sfery społecznej wykorzystano dane pochodzące m.in. z Urzędu Gminy Turośń Kościelna i jego jednostek organizacyjnych, tj. Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Turośni Kościelnej, szkół podstawowych, a także Powiatowego Urzędu Pracy w Białymstoku, Komendy Policji oraz z dostępnych statystyk publicznych m.in. dane z państwowej Komisji Wyborczej czy Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łomży. Z uwagi na fakt, że proces rewitalizacji ma służyć przede wszystkim wyprowadzeniu obszaru ze stanu kryzysowego, to właśnie kwestie społeczne miały kluczowe znaczenie dla wyznaczenia obszaru, na którym będzie przeprowadzona rewitalizacja. Zebrane dane przedstawiają stan za ostatni pełny rok kalendarzowy – tj. stan na 31.12.2023. W przypadku danych demograficznych, dla zobrazowania dynamiki zmian liczby ludności wykorzystano także dane z 2018 roku (wskaźnik przyjmuje wartości dla przedziału czasowego 2018 – 2023).

Zgodnie z wytycznymi ustawowymi analizie w sferze społecznej poddano także zagadnienia dostępności pozwalające ocenić sytuację osób o szczególnych potrzebach, w tym w szczególności osób z niepełnosprawnościami czy osobom starszym, które z uwagi na sytuację zdrowotno-życiową zmuszone są do korzystania z transferów społecznych lub wymagają dodatkowej oferty wsparcia. Do oceny sytuacji osób ze szczególnymi potrzebami wykorzystano następujące wskaźniki:

- Udział osób w wieku 60+ w ogóle mieszkańców w 2023 r.,
- Udział osób powyżej 60 r.ż. w ogóle osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej,
- Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej.

Tabela 2. Wykaz wskaźników do sfery społecznej

Lp.	Nazwa wskaźnika	Źródło danych	Definicja wskaźnika
1.	Zmiana liczby ludności w latach 2018-2023 (%)	Urząd Gminy Turośń Kościelna	Wskaźnik przedstawia różnicę pomiędzy liczbą ludności w roku 2023 i 2018, tym samym obrazując spadek lub wzrost liczby ludności w danej jednostce. Wskaźnik może świadczyć o depopulacji obszaru. Czynniki jakie wpływają na wartość wskaźnika to m.in. spadek/wzrost liczby ludności, przyrost/ubytek naturalny, napływ/odpływ migracyjny.
2.	Odsetek osób powyżej 60 r.ż. w 2023 r. (%)	Urząd Gminy Turośń Kościelna	Wskaźnik przedstawia liczbę osób w wieku 60+, zameldowanych w danej jednostce, w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców. Wskaźnik odnosi się do zjawiska starzenia się populacji gminy i może świadczyć o konieczności realizacji dodatkowych działań służących poprawie sytuacji osób starszych w tym działań zmierzających do zwiększania dostępności przestrzeni publicznej, budynków czy świadczonej oferty usług dostosowanych do osób ze szczególnymi potrzebami (tzw. rozwiązania dostępnościowe).
3.	Odsetek osób bezrobotnych w 2023 r. (%)	Powiatowy Urząd Pracy w Białymstoku	Wskaźnik pokazuje stosunek liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych do liczby mieszkańców jednostki. Na jego podstawie można ocenić kondycję lokalnego rynku pracy, a także określić poziom trudności w znalezieniu pracy. wskazuje on także na poziom niewykorzystanych zasobów lokalnych (kapitał ludzki) w kontekście rozwoju lokalnego i lokalnej gospodarki.
4.	Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej w 2023 r. (%)	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Turośni Kościelnej	Wskaźnik pokazuje udział mieszkańców, którzy otrzymali świadczenia z GOPS w ogóle mieszkańców jednostki. Wskaźnik może świadczyć o niekorzystnej sytuacji socjalnej mieszkańców.
5.	Udział osób powyżej 60 r.ż. w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej w 2023 r. (%)	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Turośni Kościelnej	Wskaźnik przedstawia liczbę osób powyżej 60 roku życia, które otrzymały pomoc z GOPS w stosunku do ogółu osób korzystających ze świadczeń GOPS w danej jednostce. Wskaźnik może świadczyć o niekorzystnej sytuacji socjalnej osób starszych i tym samym wskazywać na konieczności realizacji dodatkowych działań służących poprawie sytuacji tej grupy społecznej.

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Turośl Kościelna

6.	Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu ubóstwa w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej w 2023 r. (%)	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Turośni Kościelnej	Wskaźnik przedstawia liczbę osób, które otrzymały świadczenia z GOPS z tytułu ubóstwa w stosunku do ogółu osób korzystających ze świadczeń GOPS w danej jednostce. Wskaźnik może obrazować konieczność podjęcia dodatkowych działań służących poprawie jakości życia osób dotkniętych kryzysem ubóstwa.
7.	Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej w 2023 r. (%)	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Turośni Kościelnej	Wskaźnik przedstawia liczbę osób, które otrzymały świadczenia z GOPS z tytułu ochrony macierzyństwa w stosunku do ogółu osób korzystających ze świadczeń GOPS w danej jednostce. Wskaźnik może obrazować sytuację rodzin (najczęściej matek) z małymi dziećmi (do lat 3) wymagających wsparcia z powodu niekorzystnej sytuacji socjalnej a także konieczności wsparcia w wypełnianiu funkcji opiekuńczych.
8.	Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej w 2023 r. (%)	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Turośni Kościelnej	Wskaźnik przedstawia liczbę osób, które otrzymały świadczenia z GOPS z tytułu niepełnosprawności w stosunku do ogółu osób korzystających ze świadczeń GOPS w danej jednostce. Wskaźnik może obrazować konieczność podjęcia dodatkowych działań dostępnościowych, służących poprawie jakości życia tej grupy mieszkańców (osób z niepełnosprawnościami).
9.	Udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej w 2023 r. (%)	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Turośni Kościelnej	Wskaźnik przedstawia liczbę osób, które otrzymały świadczenia z GOPS z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby w stosunku do ogółu osób korzystających ze świadczeń GOPS w danej jednostce. Wskaźnik może obrazować konieczność podjęcia dodatkowych działań służących poprawie jakości życia tej grupy mieszkańców.
10.	Liczba wydanych niebieskich kart na 100 mieszkańców w 2023 r.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Turośni Kościelnej	Wskaźnik dotyczy liczby rodzin, którym przyznano Niebieską Kartę. Wskaźnik obrazuje natężenie zjawiska przemocy domowej należących do „katalogu” negatywnych zjawisk społecznych - kryzysów w sferze społecznej i może świadczyć o potrzebie podjęcia działań, które pomogą wyeliminować problem stosowania przemocy.
11.	Zmiana liczby popełnionych wykroczeń, przestępstw w latach 2018-2023	Komenda Policji w Białymstoku	Wskaźnik przedstawia różnicę pomiędzy liczbą popełnionych wykroczeń i przestępstw w roku 2023 i 2018, tym samym obrazując spadek lub wzrost liczby takich zdarzeń w danej jednostce. Wskaźnik może świadczyć o zmianie poziomu

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Turośl Kościelna

			bezpieczeństwa na danym obszarze. Czynniki jakie wpływają na wartość wskaźnika to m.in. spadek/wzrost liczby ludności, spadek/wzrost liczby popełnianych oraz wykrytych wykroczeń i przestępstw.
12.	Liczba kradzieży, naruszeń nietykalności osobistej na 100 mieszkańców w 2023 r.	Komenda Policji w Białymstoku	Wskaźnik obrazuje liczbę zdarzeń dotyczących kradzieży i naruszeń nietykalności osobistej (według miejsca zdarzenia) w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Wskaźnik może świadczyć o poziomie bezpieczeństwa mieszkańców a jednocześnie wskazywać na potrzebę zwrócenia większej uwagi na budowanie postaw dla poszanowania własności i podniesienia elementarnego poczucia bezpieczeństwa osobistego.
13.	Średni wynik egzaminu ósmoklasisty - rok szkolny 2022/2023 (%)	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży	Wskaźnik pokazuje średnią z 3 egzaminów po szkole podstawowej łącznie (średnia z j. polskiego, matematyki oraz j. angielskiego). Wskaźnik może świadczyć o potrzebie zwrócenia większej uwagi na rozwój edukacji w obszarach, w których wynik był niższy niż średnia dla całej jednostki.
14.	Liczba sytuacji problemowych w szkołach na 100 uczniów w roku szkolnym 2022/2023	Szkoły podstawowe z terenu Gminy Turośl Kościelna	Wskaźnik określa liczbę sytuacji problemowych w szkołach w przeliczeniu na 100 uczniów. Może on wskazywać na potrzebę zwrócenia większej uwagi na przeciwdziałanie sytuacjom problemowym wśród dzieci i młodzieży w placówkach edukacyjnych na obszarach, na których liczba takich sytuacji jest większa niż średnia dla całej jednostki.
15.	Frekwencja wyborcza 2023 r.	Państwowa Komisja Wyborcza	Wskaźnik przedstawia liczbę osób, które oddały głos w wyborach w stosunku do liczby osób uprawnionych do głosowania. Wskaźnik może świadczyć o wyższym poziomie aktywności społecznej mieszkańców, na obszarach, które przyjęły wartości powyżej średniej dla całej jednostki.

Źródło: opracowanie własne

Demografia

Sytuacja demograficzna pozwala prognozować procesy związane z rozwojem i potrzebami danej społeczności. Pokazuje jej potencjał w odniesieniu do rynku pracy, zastępowalności pokoleń – m.in. kwestii obciążeń związanych ze starzeniem się społeczeństwa. Z drugiej strony ilustruje na ile gmina (lub jej części) postrzegana jest jako dobre, perspektywiczne miejsce do życia i zakładania rodziny – poprzez trendy migracyjne i strukturę wiekową mieszkańców. Do analizy sytuacji demograficznej gminy Turośń Kościelna wykorzystano następujące wskaźniki:

— **Zmiana liczby ludności w latach 2018-2023 [%]**

Wskaźnik pokazuje różnicę pomiędzy liczbą ludności w roku 2023 i 2018 dla poszczególnych jednostek agregacji danych w gminie. Choć w gminie Turośń Kościelna na przestrzeni analizowanych lat liczba ludności zwiększyła się o 8,20% w 2023 r. w porównaniu z 2018 r., jedynie dziewięć jednostek odnotowało wzrost liczby ludności na poziomie równym lub wyższym niż średnia dla gminy. Największy wzrost odnotowano w jednostkach: Niewodnica Korycka (22,91%), Zalesiany (21,94%), Borowskie Gziki (21,15%) i Juraszki (17,39%). Wartości te świadczą o atrakcyjności osiedleńczej tych sołectw. Z kolei niekorzystny trend związany z depopulacją czyli kurczeniem się liczby mieszkańców, dotknął w największym stopniu dziewięć sołectw tj.: Baciuty Kolonia; Borowskie Cibory, Borowskie Olki, Borowskie Wypychy; Borowskie Żaki; Chodory; Dobrowoda; Dołki; Iwanówka; Lubejki oraz Piecki. Największy spadek ludności odnotowano w jednostce: Piecki (spadek o 5,88%) i Dobrowoda (spadek o 5,80%).

— **Odsetek osób powyżej 60 r.ż. w 2023 r. [%]** – *wskaźnik odnoszący się od osób o szczególnych potrzebach*

Wskaźnik ten obrazuje skalę procesów starzenia się społeczności w poszczególnych jednostkach analitycznych. Dodatkowo wskazuje na obszary w gminie, w których występuje większa koncentracja osób o szczególnych potrzebach do jakich zalicza się osoby wieku 60+. Wskaźnik przyjął wartość dla gminy na poziomie 20,33%, co świadczy o niekorzystnej strukturze demograficznej. Najstarsze społeczeństwa zamieszkują trzy sołectwa, gdzie ponad jedna trzecia mieszkańców miało 60 lub więcej lat. Były to: Topilec-Kolonia (37,04%), Czaczki Małe (32,35%) oraz Stoczki (30,30%). W każdym z powyższych przypadków był to odsetek wyższy niż średnia wartość dla gminy. Najkorzystniejsza sytuacja pod tym względem występowała w sołectwie Borowskie Skórki oraz Piecki – tutaj odsetek osób w wieku senioralnym wynosił jedynie analogicznie 11,11% oraz 12,5%.

Tabela 3. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych – demografia

Jednostka	Zmiana liczby ludności w latach 2018-2023 [%]	Odsetek osób powyżej 60 r.ż. w 2023 r. [%]
Turośń Kościelna – cała gmina	8,20	20,33
Baciuty, Baciuty Stacja (łącznie)	0,84	16,16
Baciuty – Kolonia	-1,05	21,81
Barszczówka	4,93	20,81
Bojary	0,00	29,58
Borowskie Gziki	21,15	15,87
Borowskie Michały	0,00	19,17
Borowskie Skórki	0,00	11,11
Borowskie Cibory, Borowskie Olki, Borowskie Wypychy	-3,45	22,32
Borowskie Żaki	-2,44	27,50
Chodory	-3,01	20,16
Czaczki Małe	0,00	32,35
Czaczki Wielkie	4,46	17,95
Dobrowoda	-5,80	23,85
Dołki	-3,13	22,58
Iwanówka	-1,00	20,10
Juraszki	17,39	17,59
Lubejki	-0,89	29,73
Markowszczyzna	16,07	18,08
Niecki	2,68	19,13
Niewodnica Korycka	22,91	14,60
Niewodnica Kościelna	11,49	21,94
Piećki	-5,88	12,50
Pomigacze	2,10	24,32
Stoczki	0,00	30,30
Totcze	6,25	20,59
Topilec	11,25	26,97
Topilec-Kolonia	3,85	37,04
Trypucie	8,78	22,81
Turośń Dolna	1,50	23,30
Turośń Kościelna	15,88	18,23
Zalesiany	21,94	17,57
Zawady	3,30	25,53

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z Urzędu Gminy Turośń Kościelna

Bezrobocie

Jedną z ustawowych determinant stanów kryzysowych diagnozowanego w sferze społecznej stanowi bezrobocie. Brak możliwości zarobkowania, pozostawanie bez pracy są znaczącymi czynnikami wzmagającym zagrożenie wykluczeniem społecznym i marginalizacją. Ponadto, pozostawanie bez zatrudnienia może powodować w konsekwencji zagrożenie wystąpienia kryzysu ubóstwa i konieczności korzystania ze wsparcia pomocy społecznej. Do analizy sytuacji związanej ze zjawiskiem bezrobocia w gminie Turośń Kościelna wykorzystano wskaźnik:

— Odsetek osób bezrobotnych w 2023 r. [%]

Udział osób zarejestrowanych jako bezrobotni w PUP w ogóle mieszkańców w gminie Turośń Kościelna w 2023 roku wynosił 2,43%. Największe wartości tego miernika, przewyższające wartość dla gminy, odnotowano w sołectwach: Juraszki (4,63%), Dobrowoda (4,62%), Borowskie Cibory, Borowskie Olki, Borowskie Wypychy (4,46%). Najkorzystniejszą sytuacją wyglądała w jednostkach: Borowskie Skórki, Borowskie Żaki, Czaczki Małe, Piećki i Topilec-Kolonia, w których nie była zarejestrowana żadna osoba bezrobotna oraz w sołectwach Chodory i Lubejki, gdzie bezrobotni zarejestrowani w PUP stanowili odpowiednio 0,78% i 0,90% populacji danej jednostki przestrzennej.

Tabela 4. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych – bezrobocie

Jednostka	Odsetek osób bezrobotnych w 2023 r. [%]
Turośń Kościelna – cała gmina	2,43
Baciuty, Baciuty Stacja (łącznie)	2,23
Baciuty – Kolonia	1,06
Barszczówka	2,68
Bojary	4,23
Borowskie Gziki	1,59
Borowskie Michały	1,67
Borowskie Skórki	0,00
Borowskie Cibory, Borowskie Olki, Borowskie Wypychy	4,46
Borowskie Żaki	0,00
Chodory	0,78
Czaczki Małe	0,00
Czaczki Wielkie	2,56
Dobrowoda	4,62
Dołki	3,23
Iwanówka	3,02
Juraszki	4,63

Jednostka	Odsetek osób bezrobotnych w 2023 r. [%]
Lubejki	0,90
Markowszczyzna	3,85
Niecki	4,35
Niewodnica Korycka	1,59
Niewodnica Kościelna	1,33
Piećki	0,00
Pomigacze	4,11
Stoczki	3,03
Totcze	1,96
Topilec	1,12
Topilec-Kolonia	0,00
Trypucie	2,46
Turośń Dolna	2,65
Turośń Kościelna	2,67
Zalesiany	4,18
Zawady	2,13

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z Powiatowego Urzędu Pracy w Białymstoku

Problemy społeczne (pomoc społeczna)

Zagadnienia związane z zapotrzebowaniem mieszkańców na pomoc społeczną ze względu na ich indywidualną bądź rodzinną sytuację życiową, poziom ubóstwa czy wykluczenie społeczne stanowią kolejny obszar analizy pod kątem identyfikacji obszarów w danej jednostce, które charakteryzują się niekorzystnymi zjawiskami społecznymi (kryzysami społecznymi). Statystyki dotyczące struktury i liczby beneficjentów pomocy społecznej oraz powodów jej przyznania pozwalają zidentyfikować obszary potencjalnej kumulacji/nawarstwiania się problemów społecznych, usytuowanych w konkretnych lokalizacjach. Jest to szczególnie istotne w procesie wyznaczania obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji z uwagi na zjawisko tzw. gettoizacji. Dane pozyskane z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej z jednej strony obrazują odsetek mieszkańców, którzy wymagali wsparcia ze strony samorządu czy organizacji pomocowych, z drugiej natomiast pokazują skuteczność dotychczasowej interwencji na poziomie systemowym i lokalnym. Poziom korzystania ze świadczeń pomocy społecznej zobrazowano za pomocą siedmiu mierników:

— **Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej w 2023 r. [%]**

Najbardziej podstawowym wskaźnikiem ilustrującym poziom natężenia klasycznych problemów społecznych jest odsetek osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. Trzeba pamiętać, że klienci OPS aplikują o świadczenia w oparciu o różne dysfunkcje, które często są ze sobą skorelowane. W gminie Turośń Kościelna z tego typu wsparcia korzystało 3,28% mieszkańców. W sołectwie Lubejki i Juraszki odsetek takich osób był ponad trzykrotnie większy niż średnio dla gminy i wynosił odpowiednio 11,71% i 11,11%. Najkorzystniej wypadły sołectwa: Bojary, Borowskie Skórki, Borowskie Żaki, Piećki oraz Topilec-Kolonia, w których żaden z mieszkańców nie korzystał ze wsparcia pomocy społecznej. Ponadto sytuacja kształtowała się względnie dobrze w stosunku do gminy w jednostkach Dobrowoda i Trypucie, gdzie beneficjentami było odpowiednio 0,77% i 0,70% populacji danej jednostki przestrzennej.

— **Udział osób powyżej 60 r.ż. w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej w 2023 r. [%]** – wskaźnik odnoszący się od osób o szczególnych potrzebach

Poza podstawowym wskaźnikiem obrazującym odsetek osób korzystających z pomocy społecznej, istotne jest także zwrócenie uwagi na analizę sytuacji społecznej, życiowej, materialnej osób w wieku senioralnym. Osoby w wieku 60 lat i więcej stanowią grupę osób o szczególnych potrzebach, stale wzrastającą w populacji gminy w związku z tendencjami demograficznymi (starzenie się społeczeństwa), a z racji podeszłego wieku grupa ta narażona jest w większym stopniu na dotknięcie kryzysami ubóstwa czy związanymi z długotrwałą lub ciężką chorobą, a tym samym potrzebę uzyskania wsparcia w ramach pomocy społecznej. W gminie Turośń Kościelna wśród wszystkich beneficjentów pomocy społecznej osoby powyżej 60 roku życia stanowiły 16,82%. Najwięcej osób wieku senioralnym będących beneficjentami pomocy społecznej odnotowano w sołectwach: Zalesiany (66,67%), Turośń Dolna (55,56%) i Trypucie (50,00%), gdzie połowa i ponad połowa osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej była osobami w wieku senioralnym. Wartość dla gminy znacznie przewyższała odsetek takich osób także w sołectwach: Czaczki Wielkie, Pomigacze, Stoczki, Turośń Kościelna, gdzie osoby w wieku 60+ stanowiły co najmniej jedną trzecią wszystkich osób korzystających z pomocy społecznej w danej jednostce analitycznej. Jednocześnie w dwunastu na trzydzieści jeden analizowanych sołectwach, między innymi w: Baciutach i Baciutach Stacji (traktowanych łącznie), Barszczówka, Borowskie Gziki, Borowskie Michały, Borowskie Cibory, Borowskie Olchy, Borowskie Wypychy, Chodory, Czaczki Małe, Dołki, Lubejki, Topilec, Tołcza żadna z osób w wieku senioralnym nie korzystała z pomocy społecznej.

— **Udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej w 2023 r. [%]**

Ubóstwo stanowi jedno z podstawowych czynników mogących powodować wykluczenie społeczne osób nim dotkniętych. Stanowi ono problem społeczny i jest jedną z przyczyn, która ma wpływ na objęcie świadczeniami pomocy społecznej. W gminie Turośń Kościelna aż 64,09% beneficjentów pomocy społecznej korzystało z niej z powodu ubóstwa. Najwyższy odsetek osób

korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu ubóstwa odnotowano dla jednostek: Borowskie Gziki, Borowskie Cibory, Borowskie Olki, Borowskie Wypychy, Czaczki Małe, Dobrowoda, Dotki oraz Pomigacze, gdzie 100% osób, które korzystały ze wsparcia Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, było nim objętych z powodu ubóstwa.

— **Udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej w 2023 r. [%]**

Innym powodem, który determinuje korzystanie z pomocy społecznej, jest potrzeba ochrony macierzyństwa. Wyższe wartości tego wskaźnika mogą wskazywać na problemy dotyczące rodziny z małymi dziećmi powiązane z trudną sytuacją materialną, dysfunkcjami opiekuńczo-wychowawczymi, przemocą czy problemami z uzależnieniami. Świadczeniami GOPS z takiej przyczyny było objętych 1,36% wszystkich korzystających z pomocy społecznej w gminie Turośń Kościelna. Największy udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej były w sołectwie Topilec – 16,67% oraz Iwanówka (7,69%) i Turośń Kościelna (5,88%). W każdej z nich wartość wskaźnika znacznie przekraczała średnią dla gminy.

— **Udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej w 2023 r. [%] – wskaźnik odnoszący się od osób o szczególnych potrzebach**

Odnosząc się do zagadnienia dostępności należy przyjrzeć się sytuacji osób o szczególnych potrzebach, w tym w szczególności osobom z niepełnosprawnościami, które z uwagi na sytuację zdrowotno-życiową zmuszone są do korzystania z transferów społecznych. Gmina Turośń Kościelna obejmowała pomocą społeczną z tej przyczyny 9,55% ogółu korzystających ze świadczeń GOPS w tej jednostce. Największy odsetek osób objętych wsparciem z powodu niepełnosprawności w ogóle beneficjentów pomocy społecznej odnotowano w sołectwach: Czaczki Małe (100%), Trypucie (50,00%) i Zalesiany (50,00%). Ponadto udział osób korzystających z pomocy społecznej z tej przyczyny w ogólnej liczbie pobierających pomoc był znaczny oraz wyższy niż dla gminy w jednostkach: Borowskie Michały, Niewodnica Kościelna, Turośń Dolna, Turośń Kościelna oraz Czaczki Wielkie.

— **Udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej w 2023 r. [%]**

Poza niepełnosprawnością, również długa lub ciężka choroba może spowodować, że osoba nią dotknięta mierzy się z trudną sytuacją życiową, materialną i wymaga wsparcia poprzez skorzystanie ze świadczeń pomocy społecznej. W gminie Turośń Kościelna pomocą społeczną z tej przyczyny objętych było 7,27% ogółu osób korzystających z świadczeń wypłacanych przez GOPS. Sytuacja kształtowała się najgorzej w sołectwach Trypucie i Stoczki, gdzie pomoc społeczną z tytułu długotrwałej i ciężkiej choroby pobierało odpowiednio 50,00% i 33,33% ogółu korzystających ze świadczeń GOPS. Także w sołectwach m.in.: Borowskie Cibory, Borowskie

Olki, Borowskie Wypychy, Turośń Dolna, Turośń Kościelna, Czaczki Wielkie wartości tego wskaźnika przyjęły poziom znacznie wyższy niż średnia dla gminy.

— **Liczba wydanych niebieskich kart na 100 mieszkańców w 2023 r.**

Zjawiska przemocowe w rodzinach są kolejnym, ważnym wyznacznikiem stanu kryzysowego w sferze społecznej, który można weryfikować przy pomocy dedykowanego wsparcia. W celu zobrazowania poziomu tego zjawiska w jednostkach analitycznych wybrano wskaźnik dotyczący ilości wydanych niebieskich kart. Wskaźnik pokazuje liczbę rozpoczętych procedur niebieskiej karty w danym roku (według miejsca zamieszkania rodzin objętych pomocą) w przeliczeniu na 100 mieszkańców. W gminie Turośń Kościelna w 2023 r. wydano 0,10 niebieskich kart na 100 mieszkańców. Sołectwa, na terenie których liczba kart na 100 mieszkańców jest w skali gminy największa to: Borowskie Gziki (1,59), Juraszki (0,93), zalesiany (0,42), Markowszczyzna (0,38), Pomigacze (0,34) i Niewodnica Korycka (0,29).

Tabela 5. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych – problemy społeczne

Jednostka	Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej w 2023 r. [%]	Udział osób powyżej 60 r.ż. w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej w 2023 r. [%]	Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu				Liczba wydanych niebieskich kart na 100 mieszkańców w 2023 r.
			ubóstwa	potrzeby ochrony macierzyństwa	niepełności	długotrwałej lub ciężkiej choroby	
			w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej w 2023 r. [%]				
Turośń Kościelna – cała gmina	3,28	16,82	64,09	1,36	9,55	7,27	0,10
Baciuty, Baciuty Stacja (łącznie)	2,23	0,00	75,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Baciuty – Kolonia	4,79	11,11	77,78	0,00	0,00	0,00	0,00
Barszczówka	1,34	0,00	50,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Bojary	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Borowskie Gziki	1,59	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	1,59
Borowskie Michały	8,33	0,00	50,00	0,00	20,00	10,00	0,00
Borowskie Skórki	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Borowskie Cibory, Borowskie Olki, Borowskie Wypychy	4,46	0,00	100,00	0,00	0,00	20,00	0,00
Borowskie Żaki	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Chodory	7,75	0,00	70,00	0,00	10,00	10,00	0,00

Jednostka	Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej w 2023 r. [%]	Udział osób powyżej 60 r.ż. w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej w 2023 r. [%]	Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu				Liczba wydanych niebieskich kart na 100 mieszkańców w 2023 r.
			ubóstwa	potrzeby ochrony macierzyństwa	niepełno sprawności	długotrwałej lub ciężkiej choroby	
Czaczki Mate	2,94	0,00	100,00	0,00	100,00	0,00	0,00
Czaczki Wielkie	7,69	33,33	55,56	0,00	11,11	11,11	0,00
Dobrowoda	0,77	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Dołki	1,61	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Iwanówka	6,53	15,38	69,23	7,69	0,00	7,69	0,00
Juraszki	11,11	16,67	75,00	0,00	0,00	0,00	0,93
Lubejki	11,71	0,00	84,62	0,00	0,00	0,00	0,00
Markowszczyzna	5,00	15,38	76,92	0,00	0,00	7,69	0,38
Niecki	5,65	30,77	76,92	0,00	0,00	7,69	0,00
Niewodnica Korycka	1,73	16,67	66,67	0,00	8,33	8,33	0,29
Niewodnica Kościelna	3,47	8,82	52,94	0,00	20,59	2,94	0,00
Piećki	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Pomigacze	1,03	33,33	100,00	0,00	0,00	0,00	0,34
Stoczki	4,55	33,33	33,33	0,00	0,00	33,33	0,00
Tołcze	1,47	0,00	33,33	0,00	0,00	0,00	0,00
Topilec	6,74	0,00	83,33	16,67	0,00	0,00	0,00
Topilec-Kolonia	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Trypucie	0,70	50,00	50,00	0,00	50,00	50,00	0,00
Turośń Dolna	2,65	55,56	33,33	0,00	22,22	22,22	0,00
Turośń Kościelna	1,97	29,41	52,94	5,88	11,76	11,76	0,00
Zalesiany	2,51	66,67	16,67	0,00	50,00	16,67	0,42
Zawady	4,26	25,00	50,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Turośni Kościelnej

Bezpieczeństwo

Poczucie bezpieczeństwa jest jedną z kluczowych kwestii branych pod uwagę przy decyzji o wyborze miejsca zamieszkania. Obszary charakteryzujące się wysokimi wskaźnikami przestępczości czy też kumulacją wykroczeń o różnym charakterze wpływają m.in. na obniżenie wartości nieruchomości i świadczą o niskiej atrakcyjności do życia danego obszaru, sołectwa czy ulicy. W związku z powyższym w ramach prac diagnostycznych przeanalizowano dane pozyskane

z Komendy Policji w Białymstoku odnoszące się do odnotowanych interwencji policyjnych. Na potrzeby niniejszej diagnozy sytuację w poszczególnych jednostkach ilustrują wskaźniki:

— **Zmiana liczby popełnionych wykroczeń, przestępstw w latach 2018-2023 [%]**

Wskaźnik obejmuje wszystkie wykroczenia i przestępstwa, uwzględnione w Krajowym Systemie Informacyjnym Policji. Miernik ten dotyczy zmiany liczby wykroczeń i przestępstw w 2023 r. w porównaniu z 2018 r. Dla gminy Turośń Kościelna jego wartość wzrosła o 26,26%. Negatywnie pod tym względem wyróżniło się sołectwo Borowskie Cibory, Borowskie Olki, Borowskie Wypychy, gdzie liczba popełnionych wykroczeń i przestępstw zwiększyła się o 1400,00% w 2023 r. (15 wydarzeń) w stosunku do 2018 r. (1 wydarzenie), sołectwo Dobrowoda (wzrost o 1200,00%, 12 wydarzeń w 2023 r. do 0 w 2018 r.) oraz sołectwo Turośń Kościelna (wzrost o 900%, 9 wydarzeń w 2023 r. do 0 w 2018 r.). Zauważalną poprawę w zakresie bezpieczeństwa odnotowano w sołectwach: Borowskie Skórki i Lubejki, gdzie w 2023 r., gdzie nie odnotowano żadnego wykroczenia czy przestępstwa (spadek o 100%, w 2018 r. 1 wydarzenie). Ponadto, liczba takich zdarzeń wyraźnie zmniejszyła się także w jednostkach: Pomigacze (z 40 w 2018 r. do 4 w 2023 r. w spadek o 90% w 2023 r. w porównaniu z 2018 r.), Borowskie Gziki (z 9 w 2018 r. do 1 w 2023 r. w spadek o 88,89% w 2023 r. w porównaniu z 2018 r.) oraz Turośń Dolna (z 16 w 2018 r. do 3 w 2023 r. w spadek o 81,25% w 2023 r. w porównaniu z 2018 r.).

— **Liczba kradzieży, naruszeń nietykalności osobistej na 100 mieszkańców w 2023 r.**

Drugim wskaźnikiem ilustrującym poziom bezpieczeństwa w gminie, ale również troskę i odpowiedzialność za poszanowanie własności i podniesienie elementarnego poczucia bezpieczeństwa osobistego, była liczba odnotowanych zdarzeń kradzieży i naruszeń nietykalności osobistej na 100 mieszkańców. Wysoki poziom przestępczości w tym aspekcie rzutuje także na chęć mieszkańców do brania aktywnego udziału w życiu społecznym czy oferowanych w gminie wydarzeniach. Dla gminy Turośń Kościelna odnotowano 0,48 takich zdarzeń na 100 mieszkańców. Najwyższy, a co za tym idzie najmniej korzystny wynik w tym zakresie osiągnęły sołectwa: Piećki (3,13), Borowskie Cibory, Borowskie Olki, Borowskie Wypychy (1,79), Dobrowoda (1,54), Markowszczyzna (1,54) oraz Bojary (1,41).

Tabela 6. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych – bezpieczeństwo

Jednostka	Zmiana liczby popełnionych wykroczeń, przestępstw w latach 2018-2023 [%]	Liczba kradzieży, naruszeń nietykalności osobistej na 100 mieszkańców w 2023 r.
Turośń Kościelna – cała gmina	26,26	0,48
Baciuty, Baciuty Stacja (łącznie)	600,00	0,00
Baciuty – Kolonia	200,00	0,00
Barszczówka	-66,67	0,00

Jednostka	Zmiana liczby popełnionych wykroczeń, przestępstw w latach 2018-2023 [%]	Liczba kradzieży, naruszeń nietykalności osobistej na 100 mieszkańców w 2023 r.
Bojary	300,00	1,41
Borowskie Gziki	-88,89	0,00
Borowskie Michały	0,00	0,83
Borowskie Skórki	-100,00	0,00
Borowskie Cibory, Borowskie Olki, Borowskie Wypychy	1400,00	1,79
Borowskie Żaki	0,00	0,00
Chodory	100,00	0,78
Czaczk Małe	100,00	0,00
Czaczk Wielkie	0,00	0,00
Dobrowoda	1200,00	1,54
Dołki	200,00	0,00
Iwanówka	300,00	0,00
Juraszki	0,00	0,00
Lubejki	-100,00	0,00
Markowszczyzna	100,00	1,54
Niecki	0,00	0,87
Niewodnica Korycka	200,00	0,14
Niewodnica Kościelna	0,00	0,10
Piećki	100,00	3,13
Pomigacze	-90,00	1,03
Stoczki	0,00	0,00
Totcze	300,00	0,00
Topilec	200,00	1,12
Topilec-Kolonia	0,00	0,00
Trypucie	600,00	0,00
Turośń Dolna	-81,25	0,00
Turośń Kościelna	900,00	0,93
Zalesiany	300,00	0,84
Zawady	0,00	0,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z Komendy Policji w Białymstoku

Edukacja i aktywność społeczna

Efekty osiągnięte przez uczniów w porównywalnych wynikach egzaminów zewnętrznych pozwalają ocenić poziom kształcenia m.in. na poziomie podstawowym. Jakość kształcenia i dostęp do rozwiniętych usług edukacyjnych wpływa na szanse rozwojowe dzieci i młodzieży oraz przygotowuje je do rozwijania pasji, talentów oraz kontynuowania edukacji na kolejnych szczeblach. Im lepsze wyniki uczniów tym wyższy kapitał ludzki, z kolei słabsze rezultaty edukacyjne są przesłankami do podejmowania działań wyrównawczych i wspierających, np. poprzez rozwijanie i poszerzanie kompetencji włączających do aktywnego życia społecznego, obywatelskiego i ekonomicznego. W ramach tego obszaru sfery społecznej przeanalizowano trzy wskaźniki.

— Średni wynik egzaminu ósmoklasisty (język polski, matematyka i język angielski) – rok szkolny 2022/2023 [%]

Zakończenie edukacji na szczeblu podstawowym w postaci egzaminu ósmoklasisty pozwala na weryfikację jakości nauczania w poszczególnych szkołach oraz poziomu kompetencji uczniów z poszczególnych jednostek analitycznych. Dla gminy Turośń Kościelna średni wynik egzaminu ósmoklasisty w 2023 roku plasował się na poziomie 50,64%. Najlepsze rezultaty osiągnęli uczniowie zamieszkujący sołectwa: Baciuty-Kolonia, Barszczówka, Markowszczyzna, Niecki, Niewodnica Korycka, Niewodnica Kościelna, Totcze, Trypucie i Zalesiany, uzyskując wynik 61,37%. Natomiast naj słabiej wypadli absolwenci ósmych klas z sołectw: Baciuty i Baciuty Stacja (traktowanych łącznie), Bojary, Dobrowoda, Piećki, Stoczki, Topilec, Topilec-Kolonia, Turośń Dolna, Zawady, we wszystkich jednostkach wynik wynosił 41,94%.

Istnieją również wskaźniki dotyczące sektora edukacji, które mogą świadczyć o istnieniu stanów kryzysowych, związanych z niewłaściwymi zachowaniami uczniów lub ze specjalnymi potrzebami uczniów. Jednym z nich jest liczba sytuacji problemowych w szkołach w przeliczeniu na 100 uczniów.

— Liczba sytuacji problemowych w szkołach na 100 uczniów w roku szkolnym 2022/2023 r.

Problemy wychowawcze w szkołach przejawiają się poprzez występowanie dużej ilości sytuacji problemowych takich jak: agresja słowna i fizyczna, cyberprzemoc, wagarowanie, stosowanie używek. Nagromadzenie tego typu zachowań może przekładać się niekorzystnie na ogólne samopoczucie uczniów oraz rezultaty edukacyjne. Dla całej gminy Turośń Kościelna odnotowano średnio 7,28 takich zdarzeń na 100 uczniów. Na tle gminy negatywnie wyróżniały się sołectwa Totcze i Markowszczyzna, gdzie miało miejsce odpowiednio 25,00 i 20,00 sytuacji problemowych na 100 uczniów. Trochę mniej, ale nadal około dwukrotnie więcej niż średnio dla gminy, takich

sytuacji pojawiło się w jednostkach Iwanówka (16,67/100 uczniów), Borowskie Gziki (14,29/100 uczniów) oraz Turośń Kościelna (11,84/100 uczniów).

Poza obszarem edukacji, analizowano obszar aktywności społecznej. W tym celu przyjęto wskaźnik:

— **Frekwencja wyborcza w 2023 r. [%]**

Powszechnym miernikiem aktywności obywatelskiej na poziomie lokalnym jest frekwencja wyborcza. Zaangażowanie społeczne wyraża się nie tylko w podejmowaniu działań na rzecz lokalnej społeczności, ale także poprzez udział w wyborach, aby móc decydować pośrednio o sprawach związanych z sytuacją polityczną i społeczno-gospodarczą swojego obszaru, jak również szerszych jednostek przestrzennych. Frekwencja w wyborach parlamentarnych w 2023 r. w Gminie Turośń Kościelna wyniosła 78,38%. Najniższa frekwencja wystąpiła na terenie sołectw: Baciuty i Baciuty Stacja (traktowane łącznie) oraz Zawady, gdzie głos oddało 68,48% osób uprawnionych do głosowania. Najkorzystniej sytuacja wyglądała w sołectwach Niewodnica Korycka i Niewodnica Kościelna, gdzie frekwencja wyborcza wyniosła 85,37%.

Tabela 7. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych – edukacja i aktywność społeczna

Jednostka	Średni wynik egzaminu ósmoklasisty (język polski, matematyka i język angielski) – rok szkolny 2022/2023 [%]	Liczba sytuacji problemowych w szkołach na 100 uczniów w roku szkolnym 2022/2023	Frekwencja wyborcza w 2023 r. [%]
Turośń Kościelna – cała gmina	50,64	7,28	78,38
Baciuty, Baciuty Stacja (łącznie)	41,94	0,00	68,48
Baciuty – Kolonia	61,37	0,00	76,27
Barszczówka	61,37	0,00	73,78
Bojary	41,94	0,00	77,57
Borowskie Gziki	48,85	14,29	77,57
Borowskie Michały	48,85	0,00	77,57
Borowskie Skórki	48,85	0,00	77,57
Borowskie Cibory, Borowskie Olki, Borowskie Wypychy	48,85	0,00	77,57
Borowskie Żaki	48,85	0,00	77,57
Chodory	48,85	0,00	80,74
Czaczki Małe	48,85	0,00	80,74
Czaczki Wielkie	48,85	0,00	80,74

Jednostka	Średni wynik egzaminu ósmoklasisty (język polski, matematyka i język angielski) – rok szkolny 2022/2023 [%]	Liczba sytuacji problemowych w szkołach na 100 uczniów w roku szkolnym 2022/2023	Frekwencja wyborcza w 2023 r. [%]
Dobrowoda	41,94	0,00	77,57
Dołki	48,85	0,00	80,74
Iwanówka	48,85	16,67	80,74
Juraszki	48,85	0,00	71,19
Lubejki	48,85	0,00	80,74
Markowszczyzna	61,37	20,00	73,78
Niecki	61,37	0,00	73,78
Niewodnica Korycka	61,37	0,00	85,37
Niewodnica Kościelna	61,37	0,00	85,37
Piećki	41,94	0,00	77,57
Pomigacze	48,85	5,56	71,19
Stoczki	41,94	0,00	77,57
Totcze	61,37	25,00	73,78
Topilec	41,94	0,00	68,48
Topilec-Kolonia	41,94	0,00	68,48
Trypucie	61,37	0,00	76,27
Turośń Dolna	41,94	3,33	77,57
Turośń Kościelna	48,85	11,84	80,74
Zalesiany	61,37	0,00	73,78
Zawady	41,94	0,00	68,48

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej, szkół podstawowych, działających na terenie gminy Turośń Kościelna oraz Państwowej Komisji Wyborczej

KROK 3. Analiza wskaźnikowa – budowa wskaźnika syntetycznego dla sfery społecznej

Nagromadzenie się negatywnych zjawisk w sferze społecznej na obszarze gminy jest pierwszym krokiem, który może prowadzić do wyznaczenia obszarów wymagających rewitalizacji. W ramach kolejnego etapu prac delimitacyjnych został opracowany wskaźnik syntetyczny dla sfery społecznej. Został on wybrany w celu zbiorczego zaprezentowania poziomu degradacji w poszczególnych jednostkach. W związku z tym, dla każdej z wyznaczonych jednostek referencyjnych (tj. jednostek przestrzennych) przeanalizowano wszystkie wskaźniki przypisane do sfery społecznej. Ze względu na to, że wskaźniki były wyrażone w różnych jednostkach czy sposobach relatywizacji, konieczna była standaryzacja (tzw. normalizacja danych) każdego z nich, umożliwiającą wzajemne porównywanie i analizę danych.

Jako metodę wyznaczania wskaźnika syntetycznego dla zjawisk społecznych zastosowano metodę Perkala, zawartą w publikacji Ministerstwa Rozwoju i Technologii pt. „*Delimitacja krok po kroku. Metoda wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na potrzeby Gminnych Programów Rewitalizacji*”.

W ramach tej metody pierwszym krokiem jest normalizacja zjawisk kryzysowych zgodnie ze wzorem:

$$t_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{s_j}$$

gdzie:

t_{ij} – wartość znormalizowanego wskaźnika j dla jednostki urbanistycznej i ,

x_{ij} – wartość wskaźnika j dla jednostki urbanistycznej i ,

\bar{x}_j – średnia arytmetyczna wskaźnika j ,

s_j – odchylenie standardowe wskaźnika j .

Kolejnym krokiem budowania wskaźnika syntetycznego jest określenie czy dany wskaźnik jest stymulantą (wysokie wartości wskaźnika oznaczają, że dane zjawisko jest pozytywne), czy destymulantą (wysokie wartości wskaźnika oznaczają, że dane zjawisko jest negatywne). W przypadku destymulant otrzymane w wyniku normalizacji wartości pozostawia się bez zmian, natomiast uzyskane wartości dla stymulant należy przekształcić według wzoru:

$$z_{ij} = x_{ij} * (-1)$$

gdzie:

z_{ij} – wartość wskaźnika (stymulanty) po przekształceniu,

x_{ij} – wartość wskaźnika j dla jednostki urbanistycznej i .

Ostatni etap obejmuje obliczenie jednej wartości wskaźnika syntetycznego dla każdej z jednostek. Jest on sumą wszystkich wskaźników cząstkowych, które określają negatywne zjawiska w sferze społecznej. Wartość wskaźnika syntetycznego wskazuje czy dana znajduje się w stanie kryzysowym. Im wyższa wartość wskaźnika, tym większe natężenie kryzysu w danym miejscu. Wskaźnik syntetyczny dla zjawisk społecznych oblicza się z wykorzystaniem wzoru:

$$P_i = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n t_{ij}$$

gdzie:

P_i – syntetyczny wskaźnik negatywnych zjawisk,

n – liczba wskaźników (cech),

t_{ij} – wartość wskaźnika j dla jednostki analitycznej.

Jeżeli **wartość wskaźnika syntetycznego jest dodatnia**, to świadczy to o występowaniu **kryzysu w sferze społecznej** w danej jednostce, podczas gdy wartość **ujemna** wskazuje na **pozytywny obraz zjawisk społecznych (w stosunku do przeciętnej sytuacji gminie)**. Poniżej przedstawiono wartość wskaźnika syntetycznego dla sfery społecznej (uzyskaną zgodnie z powyższą procedurą) dla poszczególnych jednostek referencyjnych (jednostek przestrzennych) wyznaczonych w gminie Turośl Kościelna.

Tabela 8. Wskaźniki cząstkowe po normalizacji danych – sfera społeczna (natężenie zjawisk kryzysowych – im wyższa wartość tym większy kryzys w sferze społecznej)

Jednostka	Demografia		Bezrobotni	Pomoc społeczna						
	Zmiana liczby ludności w latach 2018-2023	Odsetek osób powyżej 60 r.ż.	Odsetek osób bezrobotnych	Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej	Udział osób powyżej 60 r.ż. w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej	Udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu				Liczba wydanych niebieskich kart na 100 mieszkańców
						ubóstwa	potrzeby ochrony macierzyństwa	niepełnosprawności	długotrwałej lub ciężkiej choroby	
						w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej				
Baciuty, Baciuty Stacja (łącznie)	0,47	-1,01	-0,04	-0,43	-0,75	0,54	-0,29	-0,46	-0,61	-0,38
Baciuty – Kolonia	0,70	-0,02	-0,82	0,38	-0,15	0,62	-0,29	-0,46	-0,61	-0,38
Barszczówka	-0,03	-0,20	0,27	-0,71	-0,75	-0,22	-0,29	-0,46	-0,61	-0,38
Bojary	0,58	1,34	1,30	-1,13	-0,75	-1,74	-0,29	-0,46	-0,61	-0,38
Borowskie Gziki	-2,02	-1,06	-0,47	-0,63	-0,75	1,30	-0,29	-0,46	-0,61	4,48
Borowskie Michały	0,58	-0,48	-0,41	1,50	-0,75	-0,22	-0,29	0,50	0,28	-0,38
Borowskie Skórki	0,58	-1,89	-1,53	-1,13	-0,75	-1,74	-0,29	-0,46	-0,61	-0,38
Borowskie Cibory, Borowskie Olki, Borowskie Wypychy	1,00	0,07	1,46	0,28	-0,75	1,30	-0,29	-0,46	1,18	-0,38
Borowskie Żaki	0,87	0,98	-1,53	-1,13	-0,75	-1,74	-0,29	-0,46	-0,61	-0,38
Chodory	0,94	-0,31	-1,01	1,31	-0,75	0,39	-0,29	0,02	0,28	-0,38
Czaczk Małe	0,58	1,82	-1,53	-0,20	-0,75	1,30	-0,29	4,35	-0,61	-0,38
Czaczk Wielkie	0,03	-0,70	0,19	1,29	1,06	-0,05	-0,29	0,08	0,38	-0,38
Dobrowoda	1,29	0,34	1,56	-0,89	-0,75	1,30	-0,29	-0,46	-0,61	-0,38
Dotki	0,96	0,12	0,63	-0,62	-0,75	1,30	-0,29	-0,46	-0,61	-0,38

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Turośń Kościelna

Iwanówka	0,70	-0,32	0,49	0,93	0,09	0,36	2,06	-0,46	0,07	-0,38
Juraszki	-1,56	-0,76	1,57	2,37	0,16	0,54	-0,29	-0,46	-0,61	2,46
Lubejki	0,68	1,37	-0,93	2,56	-0,75	0,83	-0,29	-0,46	-0,61	-0,38
Markowszczyzna	-1,40	-0,67	1,05	0,45	0,09	0,60	-0,29	-0,46	0,07	0,80
Niecki	0,25	-0,49	1,38	0,65	0,92	0,60	-0,29	-0,46	0,07	-0,38
Niewodnica Korycka	-2,23	-1,28	-0,47	-0,58	0,16	0,28	-0,29	-0,06	0,13	0,51
Niewodnica Kościelna	-0,83	0,00	-0,64	-0,04	-0,27	-0,13	-0,29	0,53	-0,35	-0,38
Piećki	1,30	-1,65	-1,53	-1,13	-0,75	-1,74	-0,29	-0,46	-0,61	-0,38
Pomigacze	0,32	0,42	1,22	-0,80	1,06	1,30	-0,29	-0,46	-0,61	0,67
Stoczki	0,58	1,47	0,50	0,30	1,06	-0,73	-0,29	-0,46	2,37	-0,38
Totcze	-0,19	-0,23	-0,22	-0,66	-0,75	-0,73	-0,29	-0,46	-0,61	-0,38
Topilec	-0,80	0,88	-0,78	1,00	-0,75	0,79	4,80	-0,46	-0,61	-0,38
Topilec-Kolonia	0,10	2,64	-1,53	-1,13	-0,75	-1,74	-0,29	-0,46	-0,61	-0,38
Trypucie	-0,50	0,15	0,12	-0,91	1,96	-0,22	-0,29	1,95	3,86	-0,38
Turośń Dolna	0,39	0,24	0,25	-0,29	2,26	-0,73	-0,29	0,61	1,38	-0,38
Turośń Kościelna	-1,37	-0,65	0,26	-0,51	0,84	-0,13	1,51	0,11	0,44	-0,38
Zalesiany	-2,11	-0,76	1,27	-0,34	2,86	-1,24	-0,29	1,95	0,88	0,90
Zawady	0,17	0,63	-0,10	0,21	0,61	-0,22	-0,29	-0,46	-0,61	-0,38

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Turośl Kościelna

Jednostka	Bezpieczeństwo		Edukacja i kapitał ludzki		Aktywność społeczna
	Zmiana liczby popełnionych wykroczeń, przestępstw w latach 2018-2023	Liczba kradzieży, naruszeń nietykalności osobistej na 100 mieszkańców	Średni wynik z egzaminów ośmioklasisty (%)	Liczba sytuacji problemowych w szkołach na 100 uczniów	Frekwencja wyborcza 2023
Baciuty, Baciuty Stacja (tącznie)	1,09	-0,68	1,14	-0,46	1,80
Baciuty – Kolonia	-0,01	-0,68	-1,48	-0,46	0,06
Barszczówka	-0,75	-0,68	-1,48	-0,46	0,62
Bojary	0,26	1,22	1,14	-0,46	-0,23
Borowskie Gziki	-0,81	-0,68	0,21	1,70	-0,23
Borowskie Michaty	-0,57	0,45	0,21	-0,46	-0,23
Borowskie Skórki	-0,84	-0,68	0,21	-0,46	-0,23
Borowskie Cibory, Borowskie Olki, Borowskie Wypychy	3,30	1,73	0,21	-0,46	-0,23
Borowskie Żaki	-0,57	-0,68	0,21	-0,46	-0,23
Chodory	-0,29	0,37	0,21	-0,46	-0,93
Czaczki Małe	-0,29	-0,68	0,21	-0,46	-0,93
Czaczki Wielkie	-0,57	-0,68	0,21	-0,46	-0,93
Dobrowoda	2,75	1,40	1,14	-0,46	-0,23
Dołki	-0,01	-0,68	0,21	-0,46	-0,93
Iwanówka	0,26	-0,68	0,21	2,07	-0,93
Juraszki	-0,57	-0,68	0,21	-0,46	1,19
Lubejki	-0,84	-0,68	0,21	-0,46	-0,93
Markowszczyzna	-0,29	1,40	-1,48	2,57	0,62
Niecki	-0,57	0,50	-1,48	-0,46	0,62
Niewodnica Korycka	-0,01	-0,48	-1,48	-0,46	-1,97
Niewodnica Kościelna	-0,57	-0,54	-1,48	-0,46	-1,97
Piećki	-0,29	3,54	1,14	-0,46	-0,23

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Turośl Kościelna

Pomigacze	-0,82	0,71	0,21	0,38	1,19
Stoczki	-0,57	-0,68	1,14	-0,46	-0,23
Totcze	0,26	-0,68	-1,48	3,33	0,62
Topilec	-0,01	0,84	1,14	-0,46	1,80
Topilec-Kolonia	-0,57	-0,68	1,14	-0,46	1,80
Trypucie	1,09	-0,68	-1,48	-0,46	0,06
Turośl Dolna	-0,79	-0,68	1,14	0,05	-0,23
Turośl Kościelna	1,92	0,58	0,21	1,34	-0,93
Zalesiany	0,26	0,45	-1,48	-0,46	0,62
Zawady	-0,57	-0,68	1,14	-0,46	1,80

Źródło: opracowanie własne

Tabela 9. Wskaźnik syntetyczny dla sfery społecznej

Jednostka	Wskaźnik syntetyczny sfery społecznej
Borowskie Cibory, Borowskie Olki, Borowskie Wypychy	7,98
Topilec	7,00
Dobrowoda	5,72
Pomigacze	4,51
Iwanówka	4,48
Trypucie	4,28
Stoczki	3,63
Turośń Kościelna	3,24
Juraszki	3,13
Markowszczyzna	3,06
Turośń Dolna	2,93
Zalesiany	2,52
Czaczki Małe	2,14
Niecki	0,87
Zawady	0,80
Baciuty, Baciuty Stacja	-0,05
Bojary	-0,19
Borowskie Michały	-0,27
Borowskie Gziki	-0,30
Lubejki	-0,67
Czaczki Wielkie	-0,81
Chodory	-0,89
Dotki	-1,97
Totcze	-2,47
Topilec-Kolonia	-2,90
Piećki	-3,53
Baciuty – Kolonia	-3,58
Barszczówka	-6,11
Borowskie Żaki	-6,75
Niewodnica Kościelna	-7,40
Niewodnica Korycka	-8,22
Borowskie Skórki	-10,19

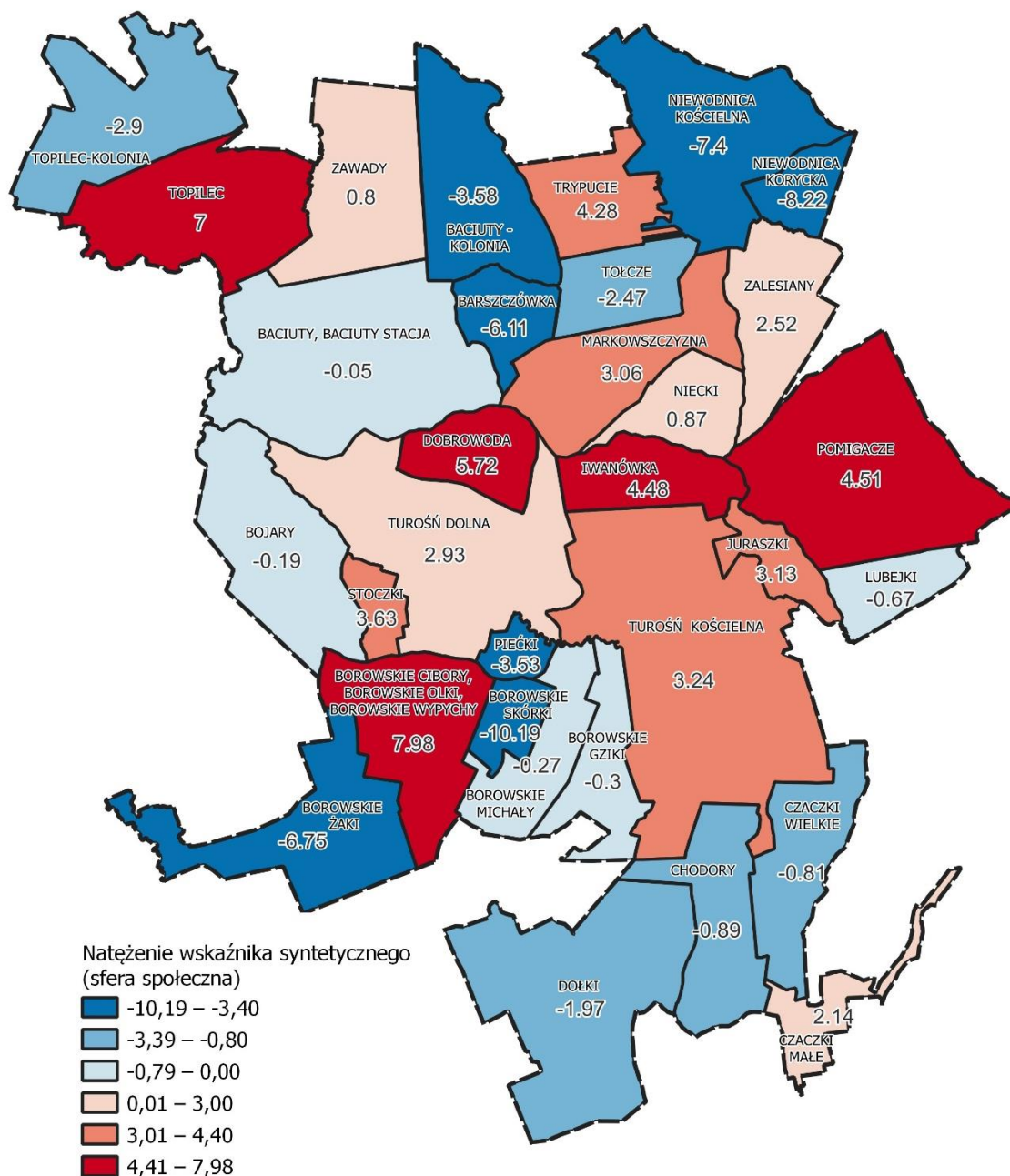
Źródło: opracowanie własne

Zgodnie z otrzymanymi wynikami analizy statystycznej wskaźnik syntetyczny przyjął wartości dodatnie – wskazujące na występowanie kryzysu społecznego – w następujących 15 sołectwach gminy Turośń Kościelna: Borowskie Cibory, Borowskie Olki, Borowskie Wypychy, Topilec,

Dobrowoda, Pomigacze, Iwanówka, Trypucie, Stoczki, Turośń Kościelna, Juraszki, Markowszczyzna, Turośń Dolna, Zalesiany, Czaczki Małe, Niecki, Zawady.

Powyższe działania pozwoliły na ustalenie, które z analizowanych jednostek przestrzennych cechuje wysokie natężenie zjawisk kryzysowych oraz wysoki poziom degradacji i w których z nich wymagana jest najpilniejsza interwencja w zakresie rewitalizacji.

Rysunek 2. Wartości wskaźnika syntetycznego w sferze społecznej dla gminy Turośń Kościelna.

Źródło: opracowanie własne

KROK 4. Analiza danych w pozostałych sferach

Zgodnie z wytycznymi ustawy o rewitalizacji w procedurze delimitacji, oprócz analizy negatywnych zjawisk w sferze społecznej, uwzględnia się także występowanie kryzysu w przynajmniej jednej z pozostałych sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Występowanie kryzysu w sferze społecznej stanowi podstawę do wyznaczania obszaru zdegradowanego, a sfery pozaspołeczne stanowią w tym przypadku kolejną, uzupełniającą tę decyzję przesłankę.

W ramach tego etapu przeprowadzono szczegółową diagnozę zjawisk występujących na terenie gminy Turośń Kościelna w pozostałych (pozaspołecznych) sferach wskazanych w ustawie o rewitalizacji.

Analiza – analogicznie jak w Kroku 2 – została przeprowadzona w podziale na ustalone jednostki przestrzenne z uwzględnieniem wskaźników opisujących negatywne zjawiska gospodarcze, środowiskowe, funkcjonalno-przestrzenne i techniczne.

Wykorzystane w ramach prac analityczno – diagnostycznych dane pozyskano od Urzędu Gminy Turośń Kościelna, Wodociągi Podlaskie sp. z o.o., PGE Dystrybucja S.A. Oddział Białystok, CEIDG, Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska (GIOŚ), Państwowego Instytutu Geologicznego Państwowego Instytutu Badawczego, z Hydroportalu (ISOK) Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie, Bazy danych obiektów topograficznych (BDOT) oraz dane Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Turośń Kościelna. Łącznie analiza sfer pozaspołecznych objęta osiemnaście wskaźników obrazujących adekwatne dla specyfiki gminy Turośń Kościelna zjawiska: gospodarcze (poziom przedsiębiorczości i kondycja lokalnych przedsiębiorstw), środowiskowe (jakość powietrza, zagrożenie podtopieniami, obszary cenne przyrodniczo), przestrzenno – funkcjonalne (dostępność obiektów użyteczności publicznej, wyposażenie i stan infrastruktury technicznej, dostępność transportowa) oraz techniczne (dostosowanie budynków do osób ze szczególnymi potrzebami, energooszczędność budynków, skala obiektów o charakterze zabytkowym).

Zgodnie z wytycznymi ustawy o rewitalizacji analizie poddano także wskaźniki pozwalające na ocenę stopnia dostępności przestrzeni i obiektów dla osób ze szczególnymi potrzebami. W tym celu w sferze przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej uwzględniono takie wskaźniki jak:

- Występowanie miejsc parkingowych dedykowanych osobom z niepełnosprawnością przy budynkach użyteczności publicznej,
- Odsetek budynków użyteczności publicznej z toaletą dostosowaną do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Tabela 10. Wykaz wskaźników do sfery gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej

L.p.	Nazwa wskaźnika	Źródło danych	Definicja wskaźnika
Sfera gospodarcza			
1.	Zmiana liczby podmiotów gospodarczych w latach 2018 – 2023 (%)	Urząd Gminy Turośń Kościelna	Wskaźnik świadczy o stanie lokalnej gospodarki poprzez obraz trendu zmian zachodzących na przestrzeni określonego czasu.
2.	Liczba nowozarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców w 2023 r.	Urząd Gminy Turośń Kościelna	Wskaźnik świadczy o stanie lokalnej gospodarki, perspektywach rozwoju lokalnych biznesów oraz aktywności przedsiębiorczej mieszkańców.
3.	Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców w 2023 r.	Urząd Gminy Turośń Kościelna	Wskaźnik świadczy o stanie lokalnej gospodarki i występowaniu ewentualnych problemów na lokalnym rynku pracy.
Sfera środowiskowa			
4.	Średnie roczne stężenie pyłu PM _{2,5} w 2023 r.	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska	Wskaźnik obrazuje stan jakości powietrza pod względem obecności pyłu zawieszonego PM _{2,5} na podstawie danych GIOŚ - przekroczenie standardów jakości środowiska, zanieczyszczenie powietrza substancjami stanowiącymi zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi.
5.	Średnie roczne stężenie B(a)P w 2023 r.	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska	Wskaźnik obrazuje stan jakości powietrza pod względem obecności benzo(a)pirenu na podstawie danych GIOŚ - przekroczenie standardów jakości środowiska, zanieczyszczenie powietrza substancjami stanowiącymi zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi.

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Turośń Kościelna

6.	Obszar zagrożenia powodziowego 10% (raz na 10 lat)	Hydroportal - ISOK	Wskaźnik bada zagrożenie wystąpieniem powodzi jako zjawiskiem o negatywnych skutkach dla jakości infrastruktury czy działalności gospodarczej.
7.	Występowanie powierzchniowych form ochrony przyrody	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska	Wskaźnik mówi o tym czy na danym obszarze występuje któraś z form ochrony przyrody (Parki Narodowe lub Natura 2000).
Sfera przestrzenno-funkcjonalna			
8.	Odsetek budynków podłączonych do sieci wodociągowej w 2023 r. (%)	Urząd Gminy Turośń Kościelna, Wodociągi Podlaskie sp. z o.o.	Wskaźnik obrazuje stopień zwodociągowania poszczególnych jednostek i może świadczyć o niewystarczającej dostępności podstawowej infrastruktury technicznej i konieczności jej rozwoju.
9.	Odsetek budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej w 2023 r. (%)	Urząd Gminy Turośń Kościelna, Wodociągi Podlaskie sp. z o.o.	Wskaźnik obrazuje stopień skanalizowania poszczególnych jednostek i może świadczyć o niewystarczającej dostępności podstawowej infrastruktury technicznej i konieczności jej rozwoju.
10.	Roczna liczba awarii sieci wodno-kanalizacyjnej na 100 mieszkańców w 2023 r.	Urząd Gminy Turośń Kościelna, Wodociągi Podlaskie sp. z o.o.	Wskaźnik może świadczyć o jakości infrastruktury technicznej i konieczności ponoszenia dodatkowych nakładów na przeciwdziałanie awariom (nakłady na prace modernizacyjne).
11.	Odsetek sieci drogowej wymagającej napraw w ogólnej długości sieci drogowej wg jednostki w 2023 r. (%)	Urząd Gminy Turośń Kościelna	Wskaźnik świadczy o jakości i stanie technicznym infrastruktury drogowej, warunkach do przemieszczania się mieszkańców oraz konieczności ponoszenia dodatkowych nakładów na niezbędne naprawy.
12.	Gęstość średnioważona przystanków w 2023 r.	Urząd Gminy Turośń Kościelna	Wskaźnik przedstawia dostępność i rozkład infrastruktury punktowej transportu zbiorowego na terenie gminy. Bada dostęp do infrastruktury transportu publicznego w poszczególnych jednostkach.
13.	Występowanie miejsc parkingowych dedykowanych osobom z	Urząd Gminy Turośń Kościelna	Wskaźnik obrazuje jakość przestrzeni publicznych w bezpośrednim sąsiedztwie obiektów użyteczności publicznej pod kątem zapewnienia dostępności dla osób ze specjalnymi potrzebami. Wskaźnik może świadczyć

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Turośń Kościelna

	niepełnosprawnością przy budynkach użyteczności publicznej w 2023 r.		o niedostosowaniu infrastruktury publicznej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
Sfera techniczna			
14.	Odsetek budynków użyteczności publicznej z toaletą dostępną dla osób z niepełnosprawnościami w 2023 r. (%)	Urząd Gminy Turośń Kościelna	Wskaźnik może świadczyć o konieczności poprawy infrastruktury – obiektów użyteczności publicznej – pod kątem zapewnienia dostępności dla osób ze specjalnymi potrzebami.
15.	Odsetek budynków zawierających azbest w ogólnej liczbie budynków w 2023 r. (%)	Urząd Gminy Turośń Kościelna	Wskaźnik obrazuje jakość tkanki budowlanej poprzez udział budynków wykonanych z materiałów mogących stanowić zagrożenia dla zdrowia mieszkańców.
16.	Udział liczby pieców do wymiany/budynków z nieekologicznymi źródłami ciepła w ogólnej liczbie budynków w 2023 r. (%)	Urząd Gminy Turośń Kościelna	Wskaźnik obrazuje jakość tkanki budowlanej poprzez udział budynków korzystających z najmniej ekologicznych i najmniej efektywnych źródeł ogrzewania.
17.	Liczba instalacji fotowoltaicznych na 100 budynków ogółem w 2023 r.	Urząd Gminy Turośń Kościelna	Wskaźnik obrazuje jakość tkanki budowlanej poprzez udział budynków korzystających z odnawialnych źródeł energii - tj. funkcjonowanie rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych w zakresie energooszczędności, ochrony środowiska
18.	Liczba budynków zabytkowych na km ² w 2023 r.	Urząd Gminy Turośń Kościelna	Wskaźnik obrazuje jakość tkanki budowlanej i może świadczyć o konieczności ponoszenia dodatkowych nakładów finansowych na utrzymanie obiektów zabytkowych.

Źródło: opracowanie własne

Sfera gospodarcza

Kondycja gospodarcza gminy jest jednym z wyznaczników jakości życia mieszkańców. Gmina Turośń Kościelna jest gminą wiejską zróżnicowaną pod względem charakteru lokalnej gospodarki. Choć nadal w głównej mierze jedną z podstawowych funkcji gospodarczych jest funkcja rolnicza, to jednak coraz bardziej wzrastają także funkcje letniskowe, a także funkcja mieszkaniowa wynikająca z oddziaływania aglomeracji białostockiej na północne obszary gminy (a wraz z nią m.in. funkcje usługowe). Dlatego też podchodząc do analizy sytuacji gospodarczej skoncentrowano się na analizie działalności pozarolniczej z uwagi na rosnące znaczenie trendu odchodzenia z rolnictwa, dywersyfikacji działalności a także dostępności atrakcyjnego zdywersyfikowanego rynku pracy dla aktywności zawodowej i zamożności mieszkańców. Lokalny rynek pracy i jego konkurencyjność, skala oddolnej przedsiębiorczości, trendy w zakresie liczby podmiotów gospodarczych stanowią determinanty dynamiki rozwoju gminy i mają znaczący wpływ na rozwój gospodarczy obszaru. Ujemne tendencje w tych obszarach mogą prowadzić do wzrostu bezrobocia, ubóstwa, nasilenia migracji, a także ubytku kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze gminy. W tym znaczeniu pozarolnicza działalność gospodarcza ma największy wpływ na identyfikację potencjalnych kryzysów w sferze gospodarczej.

Bazując na danych źródłowych uzyskanych z Urzędu Gminy Turośń Kościelna do analizy sfery gospodarczej zostały wykorzystane cztery wskaźniki:

— **Zmiana liczby podmiotów gospodarczych w latach 2018 – 2023 [%]**

Wskaźnikiem pozwalającym uchwycić dynamikę lokalnego rynku oraz określić trend zmian w poszczególnych jednostkach analitycznych jest wskaźnik odnoszący się do zmiany liczby podmiotów gospodarczych na przestrzeni 5 analizowanych lat. W gminie Turośń Kościelna w latach 2018 – 2023 odnotowano korzystane zmiany w tym zakresie, bowiem o 32,27% wzrosła liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Szczególnie wysoka dynamika, o natężaniu wyższym lub równym średniej dla gminy zaobserwowano w jednostkach analitycznych takich jak: Stoczki, Zawady, Markowszczyzna, Dobrowoda, Barszczówka i Trypucie. Natomiast na terenie siedmiu jednostek odnotowano tendencję spadkową. Negatywne zmiany dotyczyły następujących sołectw: Topilec Kolonia (spadek o 100%), Chodory (spadek o 50%), Niecki (spadek o 41,67%), Borkowskie Cibory, Borkowskie Olki, Borkowskie Wypychy (spadek o 28,57%), Czaczki Małe (spadek o 25%).

— **Liczba aktywnych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców w 2023 r.**

W przypadku tego wskaźnika niskie wartości są objawem regresji rozwoju społeczno-gospodarczego. Zjawiska kryzysowe sfery gospodarczej, takie jak niski stopień przedsiębiorczości czy słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw (udział zawieszonych podmiotów) niekorzystnie przekładają się na dynamikę rozwoju gminy i mają także swój negatywny wpływ na sytuację społeczną obszaru i jego mieszkańców. W 2023 r. na 100 mieszkańców gminy Turośń Kościelna przypadło ponad 5 aktywnych podmiotów

gospodarczych (5,27/100 mieszkańców). Najwięcej aktywnych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców występuje w sołectwie Niewodnica Korycka (9,25), Czaczki Małe (8,82), Totcze (8,33) oraz Lubejki (7,25). Najmniejsza koncentracja podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców występuje w czterech sołectwach: Borowskie Skórki, Borowskie Żaki, Piećki, Topilce Kolonia, gdzie nie odnotowano obecnie żadnego aktywnego podmiotu gospodarczego oraz w sołectwach Topilce (1,12), Bojary (1,41) i w sołectwie Borowskie Gziki (1,59).

— **Liczba nowozarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców w 2023 r.**

Do jednostek przestrzennych, w których w 2023 r. zarejestrowano najmniej nowych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców należały: Turośń Dolna (0,29), Turośń Kościelna (0,35) i Trypucie (0,35). Wypadły one niekorzystnie w porównaniu z gminą Turośń Kościelna, gdzie zarejestrowano 0,39 podmiotów na 100 mieszkańców. W więcej niż połowie sołectw w 2023 r. nie dokonano rejestracji żadnego podmiotu gospodarczego. Natomiast najbardziej pozytywnie pod względem liczby nowozarejestrowanych podmiotów wyróżniły się Czaczki Małe (2,94/100 mieszkańców) i Barszczówka (2,01/100 mieszkańców).

— **Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców w 2023 r.**

W 2023 r. średnia liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców osiągnęła wartości najwyższe w jednostce przestrzennej: Czaczki Małe (2,94), Totcze (1,47) oraz Topilec (1,12). W gminie Turośń Kościelna wyrejestrowano 0,22 podmioty na 100 mieszkańców. W ponad 60% sołectw w 2023 r. nie doszło do wyrejestrowania żadnego podmiotu gospodarczego.

Tabela 11. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych – sfera gospodarcza

Jednostka	Zmiana liczby podmiotów gospodarczych w latach 2017 – 2023 [%]	Liczba aktywnych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców w 2023 r.	Liczba nowozarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców w 2023 r.	Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców w 2023 r.
Turośń Kościelna – cała gmina	32,27	5,27	0,39	0,22
Baciuty, Baciuty Stacja (łącznie)	31,58	4,74	0,00	0,28
Baciuty – Kolonia	0,00	3,72	0,00	0,53
Barszczówka	40,00	4,03	2,01	0,00
Bojary	0,00	1,41	0,00	0,00
Borowskie Gziki	0,00	1,59	0,00	0,00

Jednostka	Zmiana liczby podmiotów gospodarczych w latach 2017 – 2023 [%]	Liczba aktywnych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców w 2023 r.	Liczba nowozarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców w 2023 r.	Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców w 2023 r.
Borowskie Michały	0,00	4,17	0,83	0,83
Borowskie Skórki	0,00	0,00	0,00	0,00
Borowskie Cibory, Borowskie Olki, Borowskie Wypychy	-28,57	4,46	0,89	0,00
Borowskie Żaki	0,00	0,00	0,00	0,00
Chodory	-50,00	2,33	0,00	0,00
Czaczk Małe	-25,00	8,82	2,94	2,94
Czaczk Wielkie	33,33	1,71	0,00	0,00
Dobrowoda	50,00	4,62	0,77	0,00
Dotki	0,00	3,23	0,00	0,00
Iwanówka	0,00	2,51	0,50	0,50
Juraszki	25,00	4,63	0,00	0,00
Lubejki	0,00	7,21	0,00	0,00
Markowszczyzna	46,15	5,38	0,00	0,38
Niecki	-41,67	2,17	0,00	0,87
Niewodnica Korycka	24,19	9,25	0,72	0,00
Niewodnica Kościelna	0,00	6,22	0,00	0,00
Piećki	0,00	0,00	0,00	0,00
Pomigacze	25,00	5,48	0,68	0,34
Stoczki	100,00	6,06	1,52	0,00
Totcze	-5,56	8,33	0,98	1,47
Topilec	0,00	1,12	0,00	1,12
Topilec-Kolonia	-100,00	0,00	0,00	0,00
Trypucie	40,00	5,61	0,35	0,00
Turośń Dolna	15,38	3,24	0,29	0,00
Turośń Kościelna	7,41	6,27	0,35	0,23
Zalesiany	-21,43	4,18	0,84	0,00
Zawady	50,00	4,26	1,06	0,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z Urzędu Gminy Turośń Kościelna

Analizując sytuację w sferze oparcia o te wskaźniki dotyczące sfery gospodarczej, wyodrębniono jednostki przestrzenne dotknięte kryzysem w największym stopniu. Istnieją jednostki, gdzie

zaobserwowano niekorzystną sytuację pod względem wszystkich czterech wskaźników. Należały do nich sołectwa: Baciuty i Baciuty Stacja (traktowane łącznie), Baciuty-Kolonia, Niecki, Topilec. Świadczy to o tym, że w tych jednostkach sytuacja dotycząca zmiany liczby podmiotów gospodarczych była mniej korzystna niż średnio w gminie Turośń Kościelna.

Sfera środowiskowa

Stan środowiska charakteryzujący miejsce zamieszkania jest istotnym czynnikiem wpływającym na jakość życia, kondycję zdrowotną i poczucie bezpieczeństwa, postrzeganie przestrzeni publicznej czy poczucie dobrostanu, który także znacząco wpływa na wzmocnienie funkcji osadniczych danego obszaru. Dlatego też czynniki środowiskowe wraz ze wzrostem świadomości mieszkańców dotyczących m.in. zanieczyszczenia powietrza, zmian klimatycznych czy trendów konsumpcyjnych (*zero waste*) stopniowo zyskują na znaczeniu.

Na podstawie danych Głównego Inspektora Ochrony Środowiska (GIOŚ), Hydroportalu - Informatycznego Systemu Ostry Kraj i Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska za 2023 r. do analizy sfery środowiskowej wykorzystano cztery wskaźniki:

— **Średnie roczne stężenie pyłu PM_{2,5} [$\mu\text{g}/\text{m}^3$] w 2023 r.**

W gminie Turośń Kościelna w 2023 r. powietrze zawierało 11,04 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$] pyłu PM_{2,5}. Bazując na danych Głównego Inspektora Ochrony Środowiska (GIOŚ) można zauważyć, że najbardziej zanieczyszczone tym składnikiem powietrze było w sołectwach Niewodnica Korycka (13,15 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]) i Niewodnica Kościelna (13,06 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]). Pod względem zawartości tego składnika najlepiej wypadły z kolei jednostki takie jak: Topilec i Chodory, gdzie była ona najmniejsza i wynosiła odpowiednio 10,02 i 10,05 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$].

— **Średnie roczne stężenie B(a)P [$\mu\text{g}/\text{m}^3$] w 2023 r.**

Według danych Głównego Inspektora Ochrony Środowiska (GIOŚ) średnie roczne stężenie B(a)P dla gminy Turośń Kościelna sięgało 0,35 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]. Sytuacja z zanieczyszczeniem powietrza tym składnikiem najgorzej wyglądała w jednostkach: Niewodnica Korycka (0,90 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]) i Niewodnica Kościelna (0,88 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]). Natomiast najkorzystniejsze dla zdrowia wartości wskaźnika (najmniejszy poziom zanieczyszczenia) cechowało sołectwa: Czaczki Wielkie (0,19 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]), Topilec (0,19 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]) oraz Dołki (0,17 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]), co świadczyło o lepszej jakości powietrza na tych obszarach.

Kolejnym niekorzystnym zjawiskiem w sferze środowiskowej jest zagrożenie powodzią i podtopieniami. W ramach analizy zbadano czy dana jednostka została uznana za obszar zagrożenia powodziowego raz na 10 lat.

— **Obszar zagrożenia powodziowego 10% (raz na 10 lat)**

Zagrożenie związane z powodzią może wpływać na poczucie bezpieczeństwa mieszkańców z uwagi na szereg możliwych negatywnych następstw dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego czy działalności gospodarczej. Gmina Turośń Kościelna objęta jest terenem, który podlega temu zagrożeniu. Ponadto za obszar zagrożenia powodziowego 10% uznaje się niewiele ponad 1/5 analizowanych sołectw, między innymi: Bojary, Borowskie Żaki, Topilec, Turośń Dolna i Zawady.

— **Występowanie powierzchniowych form ochrony przyrody**

Na terenie, na którym istnieją obszary chronione (parki narodowe lub obszar Natura 2000) stan środowiska naturalnego przyjmuje wyższe wartości. Dla człowieka i jego jakości życia sąsiedztwo obszarów chronionych, z zachowanym naturalnym biosystemem, jest czynnikiem sprzyjającym, mającym pozytywny wpływ na zdrowie ludzkie (poprzez m.in. poprawę samopoczucia i ogólnego zdrowia psychicznego, wpływając pozytywnie na samoocenę i redukcję stresu, podnosząc odporność organizmu) oraz dobrostan człowieka. W związku z tym wskaźnik: występowanie powierzchniowych form ochrony przyrody można przyjąć jako stymulantę rozwoju danej jednostki – oznakę pozytywnej sytuacji w sferze środowiskowej ekosystemie życia mieszkańców danej jednostki przestrzennej. Taką formą ochrony przyrody objętych jest gmina Turośń Kościelna oraz ponad 40% sołectw, między innymi: Bojary, Borowskie Michały, Dobrowoda, Piecki, Turośń Dolna.

Tabela 12. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych – sfera środowiskowa

Jednostka	Średnie roczne stężenie PM2,5 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$] w 2023 r.	Średnie roczne stężenie B(a)P [$\mu\text{g}/\text{m}^3$] w 2023 r.	Obszar zagrożenia powodziowego 10% (raz na 10 lat)	Występowanie powierzchniowych form ochrony przyrody
Turośń Kościelna – cała gmina	11,04	0,35	TAK	TAK
Baciuty, Baciuty Stacja (łącznie)	10,73	0,29	TAK	TAK
Baciuty – Kolonia	11,83	0,36	NIE	NIE
Barszczówka	11,93	0,36	NIE	TAK
Bojary	10,23	0,23	TAK	TAK
Borowskie Gziki	10,93	0,31	NIE	NIE
Borowskie Michały	10,83	0,22	NIE	TAK
Borowskie Skórki	10,90	0,23	NIE	TAK
Borowskie Cibory, Borowskie Olki, Borowskie Wypychy	11,18	0,21	NIE	TAK
Borowskie Żaki	11,02	0,49	TAK	TAK
Chodory	10,05	0,20	NIE	NIE
Czaczkki Małe	10,60	0,22	NIE	NIE

Jednostka	Średnie roczne stężenie PM2,5 [µg/m ³] w 2023 r.	Średnie roczne stężenie B(a)P [µg/m ³] w 2023 r.	Obszar zagrożenia powodziowego 10% (raz na 10 lat)	Występowanie powierzchniowych form ochrony przyrody
Czaczk Wielkie	10,10	0,19	NIE	NIE
Dobrowoda	11,65	0,37	NIE	TAK
Dołki	10,32	0,17	NIE	NIE
Iwanówka	11,80	0,32	NIE	NIE
Juraszki	11,43	0,32	NIE	NIE
Lubejki	11,40	0,30	NIE	NIE
Markowszczyzna	11,98	0,49	NIE	NIE
Niecki	11,90	0,47	NIE	NIE
Niewodnica Korycka	13,15	0,90	NIE	NIE
Niewodnica Kościelna	13,06	0,88	NIE	NIE
Piećki	11,30	0,24	NIE	TAK
Pomigacze	11,65	0,42	NIE	NIE
Stoczki	10,50	0,21	NIE	TAK
Totcze	12,17	0,65	NIE	NIE
Topilec	10,02	0,19	TAK	TAK
Topilec-Kolonia	10,42	0,20	TAK	TAK
Trypucie	12,30	0,64	NIE	NIE
Turośń Dolna	11,05	0,26	TAK	TAK
Turośń Kościelna	11,05	0,30	NIE	NIE
Zalesiany	11,80	0,53	NIE	NIE
Zawady	10,90	0,22	TAK	TAK

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z Urzędu Gminy Turośń Kościelna, Głównego Inspektora Ochrony Środowiska i Generalnej Dyrekcja Ochrony Środowiska

Podsumowując wyniki opisanych wyżej wskaźników, w sferze środowiskowej w żadnej jednostce nie odnotowano kryzysu pod względem wszystkich czterech wskaźników. Jednakże były cztery jednostki przestrzenne, w których odnotowano stan kryzysowy pod względem trzech wskaźników, do tych jednostek należały: Baciuty-Kolonia, Markowszczyzna, Niecki, Niewodnica Korycka, Niewodnica Kościelna, Pomigacze, Totcze, Trypucie i Zalesiany.

Sfera przestrzenno-funkcjonalna

Sfera przestrzenno-funkcjonalna jest kolejnym istotnym obszarem wymagającym do przeanalizowania w procesie identyfikacji zagadnień kryzysowych, pozwalających na wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie gminy. W jej zakresie znajdują się aspekty dotyczące wyposażenia w podstawową infrastrukturę komunalną, przekładającą się na jakość życia na danym terenie, dostępności przestrzeni publicznej i dostępności przestrzennej usług oraz rozwiązań dostępnościowych dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Na podstawie danych uzyskanych od Urzędu Gminy Turośń Kościelna oraz danych przekazanych przez spółkę Wodociągi Podlaskie sp. z o.o. do analizy sfery przestrzenno-funkcjonalnej wykorzystano sześć wskaźników:

— **Odsetek budynków podłączonych do sieci wodociągowej w 2023 r. [%]**

Wskaźnik ten obrazuje stopień zwodociągowania budynków w danej jednostce w gminie. Niższy odsetek budynków podłączonych do sieci wodociągowej przekłada się bezpośrednio na warunki bytowe i jakość życia mieszkańców obszaru. W gminie Turośń Kościelna do sieci wodociągowej było podłączonych 35,97% budynków. Wśród sołectw najgorzej wypadła jednostka Topilec-Kolonia, gdzie zaledwie 1,43% budynków miało przyłącze do takiej sieci. Lepiej, choć nadal mniej korzystnie niż średnia dla gminy, kształtowała się sytuacja w jednostkach: Borowskie Gziki (12,70%), Borowskie Żaki (14,08%) i Czaczki Małe (14,75%). Natomiast najwięcej budynków – 64,80% ogółu – było podłączonych do sieci wodociągowej w Niewodnicy Koryckiej.

— **Odsetek budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej w 2023 r. [%]**

Podobnie jak w przypadku sieci wodociągowej, dostęp do sieci kanalizacyjnej jest istotnym aspektem przekładającym się na jakość zamieszkiwania na danym obszarze. Dodatkowo wpływa także znacząco na jakość środowiska naturalnego. Analizowany wskaźnik określa stopień skanalizowania budynków położonych w poszczególnych jednostkach referencyjnych gminy Turośń Kościelna. W całej gminie do sieci kanalizacyjnej było podłączonych 15,76% ogółu budynków. W połowie sołectw żaden z budynków nie był podłączony do sieci kanalizacyjnej. Na dostęp do tego typu infrastruktury wpływają różne czynniki zarówno związane z ukształtowaniem terenu czy gęstością zaludnienia, które determinują poziom racjonalności i opłacalności rozwoju tej infrastruktury. Jednakże bezsprzecznie należy uznać, że brak dostępu do sieci kanalizacyjnej wpływa na jakość i komfort życia na danym obszarze oraz może mieć także niekorzystny wpływ na stan środowiska. Ponadto sytuacja również niekorzystnie szczególnie w porównaniu ze średnią dla gminy, wyglądała w sołectwach Niewodnica Kościelna i Trypucie, gdzie przyłącze do sieci kanalizacyjnej miało odpowiednio tylko 3,87% i 5,88% z ogółu budynków. Natomiast największy odsetek budynków posiadających przyłącze do sieci kanalizacyjnej zlokalizowanych jest w sołectwie Turośń Kościelna (37,80% budynków).

— **Roczna liczba awarii sieci wodno-kanalizacyjnej na 100 mieszkańców w 2023 r.**

Nie tylko stopień rozwinięcia sieci wodociągowej i kanalizacyjnej jednostki jest kluczowym czynnikiem decydującym o jakości życia. W tym aspekcie warto także zwrócić uwagę na jakość infrastruktury technicznej mierzonej poziomem jej awaryjności. Stały, niezachwiany dostęp do bieżącej wody nabiera większego znaczenia dla mieszkańców ze względu chociażby na coraz częściej występujące zjawisko suszy w Polsce. W tym celu przeanalizowano liczbę awarii sieci wodno-kanalizacyjnej, zgłaszanych przez mieszkańców w skali roku na 100 mieszkańców, aby ustalić poziom uciążliwości awarii dla mieszkańców poszczególnych jednostek analitycznych gminy. Najwięcej awarii na 100 mieszkańców odnotowano w jednostkach przestrzennych: Baciuty i Baciuty Stacja (traktowanych łącznie) – 6,69, Piecki – 6,25 oraz Turośń Kościelna – 6,16.

Sytuacja w tych jednostkach była najgorsza na tle gminy Turośń Kościelna gdzie w roku 2023 r. odnotowano 2,31 awarii/100 mieszkańców. W 40% jednostek w 2023 r. nie pojawiła się żadna awaria sieci wodno-kanalizacyjnej, a w sołectwie Niewodnica Kościelna na 100 mieszkańców przypadało zaledwie 0,51 awarii.

— **Odsetek sieci drogowej wymagającej napraw w ogólnej długości sieci drogowej wg jednostki w 2023 r. [%]**

Stan i jakość infrastruktury drogowej jest ważnym czynnikiem wpływającym na ocenę jakości miejsca zamieszkania oraz warunków funkcjonowania i przemieszczania się mieszkańców w celu realizacji ich podstawowych potrzeb i dostępu do usług. W gminie Turośń Kościelna 11,41% sieci drogowej wymagało naprawy. Wśród sołectw najgorsza jakość sieci drogowej, czyli w największym zakresie wymagająca naprawy w stosunku do ogólnej długości sieci drogowej, dotyczyła jednostek: Dobrowoda (65,93%), Bojary (58,71%) i Borowskie Skórki (54,61%). Natomiast stosunkowo lepsza jakość infrastruktury drogowej (tj. sytuacja korzystniejsza niż średnia w gminie) dotyczyła między innymi jednostki: Baciuty i Baciuty Stacja (traktowanych łącznie), gdzie jedynie 5,79% sieci drogowej wymagało naprawy. Ponadto w niemalże 60% jednostek przestrzennych sieć drogowa charakteryzowała się dobrym stanem technicznym i nie wymagała ponoszenia nakładów na działania naprawcze.

— **Gęstość średnioważona przystanków w 2023 r.**

Kolejny wskaźnik przypisany do sfery przestrzenno-funkcjonalnej koncentruje się na dostępności mieszkańców gminy Turośń Kościelna do przystanków komunikacji publicznej. Wskaźnik dotyczący gęstości średnioważonej przystanków, zbudowany na podstawie dwóch wskaźników – liczby przystanków na 10 000 mieszkańców oraz liczby przystanków na km², świadczy o rozmieszczeniu w przestrzeni gminy przystanków i ich dostępności w odniesieniu do poszczególnych analizowanych jednostek przestrzennych. Bliskość przystanków jest ważna, aby zapewnić swobodne poruszanie się po gminie, tj. mobilność mieszkańców oraz wpływa na zapewnienie większej dostępności do usług i instytucji publicznych, a także przestrzeni publicznej. Ma to szczególne znaczenie w odniesieniu do osób starszych i osób ze szczególnymi potrzebami. W procesie konstruowania wskaźnika uwzględniono: przystanki komunikacyjne których właścicielem jest Województwo Podlaskie (Uchwała nr LIV/853/2023 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dn. 22.08.2023 r.) oraz te których zarządcą jest Powiat Białostocki (Uchwała nr LXXXIII/607/2023 Rady Powiatu Białostockiego z dn. 30.11.2023 r.). W gminie Turośń Kościelna gęstość średnioważona przystanków wynosiła 9,92. Najkorzystniejszą sytuacją wyglądała w sołectwie Czaczki Małe, gdzie gęstość średnioważona przystanków przyjmowała wartość 51,43, a także w sołectwach: Piećki (40,37) i Tołcze (36,16). Natomiast najniższe wartości tego wskaźnika występowały między innymi w sołectwach: Pomigacze (3,92), Niewodnica Kościelna (6,17), Zalesiany (6,79) oraz Trypucie (7,07). Jednocześnie w pięciu jednostkach przestrzennych nie zlokalizowano żadnego przystanku: Baciuty-Kolonia, Borowskie Skórki, Borowski Żaki, Chodory i Stoczki.

— **Występowanie miejsc parkingowych dedykowanych osobom z niepełnosprawnością przy budynkach użyteczności publicznej w 2023 r. - wskaźnik odnoszący się do osób o szczególnych potrzebach**

Kolejny wskaźnik jest związany z dostępnością architektoniczną dla osób o szczególnych potrzebach, w tym z niepełnosprawnościami ruchowymi. Zwrócenie uwagi na obecność w przestrzeni publicznej rozwiązań sprzyjających korzystaniu z niej przez osoby ze szczególnymi potrzebami, w tym wprost przez osoby z niepełnosprawnościami jest wymogiem ustawowym wynikającym z ustawy o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami z dn. 19.07.2019 r. Wchodząc w życie niniejsza ustawa zmieniła zalecenia ustawy o rewitalizacji (z dn. 09.10.2015 r.) między innymi w zakresie zagadnień analizowanych w ramach sfery przestrzenno-funkcjonalnej oraz w jeszcze większym stopniu kierując jej zalecenia w stronę poprawy warunków życia i funkcjonowania osób ze szczególnymi potrzebami, osób często narażonych na marginalizację lub wręcz dyskryminację ze względu na np. niepełnosprawność czy też obniżony poziom sprawności z powodu wieku albo choroby i przez to ograniczenia w korzystaniu z przestrzeni publicznej. W tym aspekcie zapewnienie dostępności do budynków użyteczności publicznej realizowane jest między innymi poprzez m.in. wyznaczenie miejsc postojowych/parkingowych dla osób z niepełnosprawnościami i stanowi on ważne udogodnienie ułatwiające realizację podstawowych potrzeb publicznych czy społecznych tej grupy mieszkańców. Według danych uzyskanych z gminy Turośń Kościelna w żadnym z 15 sołectw, w których funkcjonują budynki użyteczności publicznej, nie zostały zapewnione miejsca parkingowe dedykowane osobom z niepełnosprawnościami.

Tabela 13. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych – sfera przestrzenno-funkcjonalna

Jednostka	Odsetek budynków podłączonych do sieci wodociągowej w 2023 r. [%]	Odsetek budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej w 2023 r. [%]	Roczna liczba awarii sieci wodno-kanalizacyjnej na 100 mieszkańców w 2023 r.	Odsetek sieci drogowej wymagającej napraw w ogólnej długości sieci drogowej wg jednostki w 2023 r. [%]	Gęstość średnioważo na przystanków w 2023 r.	Występowanie miejsc parkingowych dedykowanych osobom z niepełnosprawnością przy budynkach użyteczności publicznej w 2023 r.
Turośń Kościelna – cała gmina	35,97	15,76	2,31	11,41	9,92	NIE
Baciuty, Baciuty Stacja (łącznie)	33,55	30,03	6,69	5,79	10,18	NIE
Baciuty Kolonia	32,94	0,00	0,00	27,18	0,00	brak B.U.P.
Barszczówka	29,41	15,44	1,34	0,00	11,98	NIE

Jednostka	Odsetek budynków podłączonych do sieci wodociągowej w 2023 r. [%]	Odsetek budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej w 2023 r. [%]	Roczna liczba awarii sieci wodno-kanalizacyjnej na 100 mieszkańców w 2023 r.	Odsetek sieci drogowej wymagającej napraw w ogólnej długości sieci drogowej wg jednostki w 2023 r. [%]	Gęstość średnioważo na przystanków w 2023 r.	Występowanie miejsc parkingowych dedykowanych osobom z niepełnosprawnością przy budynkach użyteczności publicznej w 2023 r.
Bojary	29,59	0,00	0,00	58,71	10,01	brak B.U.P.
Borowskie Gziki	12,70	0,00	0,00	36,94	15,51	brak B.U.P.
Borowskie Michały	24,30	0,00	0,00	44,97	21,47	NIE
Borowskie Skórki	28,95	0,00	0,00	54,61	0,00	brak B.U.P.
Borowskie Cibory, Borowskie Olki, Borowskie Wypychy	16,88	0,00	0,00	0,00	12,76	NIE
Borowskie Żaki	14,08	0,00	0,00	0,00	0,00	brak B.U.P.
Chodory	22,02	0,00	1,55	16,17	0,00	NIE
Czaczk Małe	14,75	0,00	0,00	0,00	51,43	brak B.U.P.
Czaczk Wielkie	25,23	0,00	0,00	0,00	24,38	NIE
Dobrowoda	25,42	34,75	5,38	65,93	11,53	brak B.U.P.
Dołki	22,35	0,00	0,00	18,05	8,49	brak B.U.P.
Iwanówka	37,65	30,25	1,01	27,83	13,06	NIE
Juraszki	30,85	26,60	1,85	0,00	15,84	brak B.U.P.
Lubejki	27,01	0,00	0,00	0,00	14,08	brak B.U.P.
Markowszczyzna	35,68	27,70	2,31	25,56	11,42	brak B.U.P.
Niecki	40,59	34,71	2,17	0,00	8,86	brak B.U.P.
Niewodnica Korycka	64,80	0,00	1,16	0,00	19,03	NIE
Niewodnica Kościelna	49,80	3,87	0,51	30,70	6,17	NIE
Piećki	21,57	17,65	6,25	0,00	40,37	brak B.U.P.
Pomigacze	31,59	23,19	5,14	10,77	3,92	NIE
Stoczki	29,33	0,00	0,00	0,00	0,00	brak B.U.P.
Tołcze	35,51	30,37	3,43	0,00	36,16	brak B.U.P.
Topilec	27,10	0,00	1,12	0,00	8,73	NIE
Topilec-Kolonia	1,43	0,00	0,00	0,00	15,99	brak B.U.P.
Trypucie	34,87	5,88	1,40	0,00	7,07	brak B.U.P.
Turośń Dolna	31,71	30,29	1,47	0,00	12,72	NIE

Jednostka	Odsetek budynków podłączonych do sieci wodociągowej w 2023 r. [%]	Odsetek budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej w 2023 r. [%]	Roczna liczba awarii sieci wodno-kanalizacyjnej na 100 mieszkańców w 2023 r.	Odsetek sieci drogowej wymagającej napraw w ogólnej długości sieci drogowej wg jednostki w 2023 r. [%]	Gęstość średnioważo na przystanków w 2023 r.	Występowanie miejsc parkingowych dedykowanych osobom z niepełnosprawnością przy budynkach użyteczności publicznej w 2023 r.
Turośń Kościelna	45,14	37,80	6,16	0,00	10,10	NIE
Zalesiany	40,40	32,32	1,26	0,00	6,79	NIE
Zawady	22,30	0,00	2,13	0,00	9,13	NIE

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z Urzędu Gminy Turośń Kościelna

Reasumując, w kontekście zagadnień kryzysowych identyfikowanych w sferze przestrzenno-funkcjonalnej najbardziej zdegradowany obszar stanowiła jednostka Chodory, gdzie odnotowano niekorzystną sytuację pod względem pięciu wskaźników. Stan kryzysowy obejmujący cztery wskaźniki zaobserwowano w sołectwach: Baciuty-Kolonia, Borowskie Michały, Borowskie Skórki, Dołki, Niewodnica Kościelna, Pomigacze, Topilec, Zawady.

Sfera techniczna

Istotnym obszarem analizy służącej identyfikacji negatywnych czynników i zjawisk pozaspółecznych jest również sfera techniczna, która w szczególności odnosi się do oceny stopnia degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych (w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym), niedostatku rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z istniejących obiektów budowlanych oraz identyfikacji barier w dostępie do budynków osób ze szczególnymi potrzebami. Elementy te bezpośrednio wpływają na jakość tkanki gminy i w obliczu wysokich wskaźników wskazują na regresję rozwoju społeczno-gospodarczego.

Na podstawie danych uzyskanych od Urzędu Gminy Turośń Kościelna, w ramach analizy sfery technicznej odniesiono się do pięciu wskaźników, które pozwalają na ocenę poszczególnych jednostek pod względem występowania zarówno negatywnych, jak i pozytywnych zjawisk w sferze technicznej. Wśród zagadnień analizowanych dla sfery technicznej konieczne jest także uwzględnienie aspektów dotyczących dostępności architektonicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Dla sfery technicznej bazowano na następujących wskaźnikach:

- **Odsetek budynków użyteczności publicznej z toaletą dostosowaną do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w 2023 r.** - wskaźnik odnoszący się do osób o szczególnych potrzebach

Bariery architektoniczne są jednymi z najpoważniejszych niedogodności a także istotnymi mechanizmami dyskryminacji, z którymi często spotykają się osoby o szczególnych potrzebach a w szczególności osoby z niepełnosprawnościami. Budynek użyteczności publicznej stanowią przestrzeń realizacji szerokiego katalogu usług skierowanych do wszystkich mieszkańców gminy. Ich usytuowanie naturalnie koncentruje się w jednostkach licznie zamieszkiwanych, pełniących często funkcje skierowane do całej gminy lub kilku sołectw. Podział gminy na dużą liczbę jednostek analitycznych, w tym wiele zamieszkiwanych przez stosunkowo niewielkie społeczności, przekłada się na występowanie sołectw, w których nie występują budynki użyteczności publicznej. W tych przypadkach mieszkańcy mają jednak możliwość korzystania z obiektów usytuowanych w sąsiednich miejscowościach, co przekłada się na tym większe znaczenie funkcjonalności i dostępności tych budynków. Obiekty użyteczności publicznej powinny – w myśl przytoczonej ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami - spełniać szereg warunków odnoszących się do zastosowanych rozwiązań budowlanych i technicznych realizujących zasadę dostępności. Konieczność uwzględniania wskaźnika odnoszącego się do sprawdzenia stanu dostępności obiektów użyteczności publicznej dla osób z niepełnosprawnościami wynika z zapisów ustawy z 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, która wprowadziła zmiany w ustawie o rewitalizacji (z dn. 09.10.2015 r.) w zakresie wymaganych do weryfikacji zagadnień w ramach sfery technicznej. Infrastruktura publiczna charakteryzująca się występowaniem barier dostępnościowych świadczy negatywnie o jakości i stanie technicznym budynków użyteczności publicznej, które powinny – w myśl ustawy - spełniać szereg warunków odnoszących się do zastosowanych rozwiązań budowlanych i technicznych. W ramach analizy uwzględniono dane dotyczące budynków użyteczności publicznej wyposażonych w pomieszczenia higieniczno-sanitarne (toaleta) dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. W gminie Turośń Kościelna 28,57% budynków użyteczności publicznej posiada toalety przystosowane dla osób z niepełnosprawnością. Lepiej niż w gminie sytuacja wyglądała w sołectwach: Borowskie Michały oraz Borowskie Cibory, Borowskie Olki i Borowskie Wypychy gdzie wszystkie występujące tam budynki użyteczności publicznej posiadały takie udogodnienie. W jednostce Turośń Kościelna tylko 1/3 budynków użyteczności publicznej posiadało to udogodnienie.

Poza wskaźnikami dotyczącymi dostosowania budynków użyteczności publicznej do osób ze szczególnymi potrzebami, jest kilka wskaźników świadczących o stanie zabudowy, w tym zabudowy mieszkalnej.

— **Odsetek budynków zawierających azbest w ogólnej liczbie budynków w 2023 r. [%]**

Wskaźnik pokazuje problem obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska. Ze względu na dużą szkodliwość azbestu dla zdrowia dąży się do eliminacji tego materiału z budynków. W gminie Turośń Kościelna udział budynków zawierających azbest w ogólnej liczbie budynków wynosił 10,18%. Największy odsetek budynków z azbestem występował w jednostkach: Niecki (20,59%), Zawady (20,27%) oraz Stoczki (20,00%). Najlepsza sytuacja pod tym względem odnotowana została w sołectwach: Baciuty-Kolonia (0,59%), Borowskie Żaki (1,41%) i Niewodnica Kościelna (1,60%).

— **Udział liczby pieców do wymiany/budynków z nieekologicznymi źródłami ciepła w ogólnej liczbie budynków w 2023 r. [%]**

Wskaźnik ten świadczy o tym, jaki odsetek budynków wyposażonych jest w niekorzystne dla środowiska źródła energii, czyli nieekologiczne kotły na paliwa stałe. Jednostki analityczne były zróżnicowane pod tym kątem. Generalnie dla gminy Turośń Kościelna odsetek ten wynosił 10,55%. Największa wartość tego wskaźnika występowała w: Trypuciach (18,91%) i Iwanówce (17,90%). Natomiast najlepiej sytuacja przedstawiała się w trzech sołectwach, gdzie udział nieekologicznych źródeł ciepła był kilkukrotnie mniejszy niż dla całej gminy. Były to: Czaczki Małe (1,64%), Borowskie Żaki (2,82%) i Topilec-Kolonia (2,86%).

— **Liczba instalacji fotowoltaicznych na 100 budynków ogółem w 2023 r.**

Wskaźnikiem, którego wysoki poziom pozytywnie wpływa na ocenę stanu tkanki budowlanej gminy jest udział budynków wyposażonych w OZE / posiadających instalację fotowoltaiczną w przeliczeniu na 100 budynków ogółem. Stosowanie odnawialnych źródeł energii podnosi efektywność korzystania z obiektów budowlanych zwłaszcza w zakresie energooszczędności, ale także ochrony środowiska. Do jednostek, w których takie rozwiązania były najmniej popularne należały: Zalesiany (0,51 instalacji/100 budynków), Borowskie Cibory, Borowskie Olki, Borowskie Wypychy (0,63 instalacji/100 budynków), przy średniej dla gminy Turośń Kościelna na poziomie 2,15 instalacji na 100 budynków ogółem. W niemalże 35% jednostek przestrzennych w ogóle nie było instalacji fotowoltaicznych w budynkach. Natomiast najwięcej instalacji fotowoltaicznych na 100 budynków ogółem znajdowało się w jednostkach: Dobrowoda (8,47), Niewodnica Korycka (5,36).

– **Liczba obiektów zabytkowych na km² w 2023 r.;**

Obecność na terenie gminy obiektów zabytkowych z jednej strony niewątpliwie podnosi potencjał kulturowy i przestrzenny obszaru, z drugiej zaś stanowi wyzwanie w zakresie zapewnienia odpowiedniej ochrony zabytku, realizacji specjalistycznych prac konserwatorskich, co w efekcie przekłada się na wyższe koszty utrzymania i modernizacji tkanki zabytkowej oraz restrykcyjne wymogi prawno-proceduralne w tym zakresie. Z tego powodu występowanie obiektów zabytkowych w danej jednostce analitycznej określono jako destymulantę, co oznacza, że im wyższa kumulacja obiektów zabytkowych na danym terenie tym większa konieczność ponoszenia dodatkowych nakładów finansowych na ich utrzymanie.

Największą ilością obiektów zabytkowych w przeliczeniu na km² charakteryzowały się sołectwa Niewodnica Kościelna (1,04) i Turośń Kościelna (1,02), a trochę mniejszym: Juraszki (0,68) i Markowszczyzna (0,64). W gminie Turośń Kościelna było 0,26 zabytkowych obiektów/km². Natomiast w prawie 70% jednostek przestrzennych nie znajdowały się żadne obiekty zabytkowe.

Tabela 14. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych – sfera techniczna

Jednostka	Odsetek budynków użyteczności publicznej z toaletą dostosowaną do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w 2023 r. [%]	Odsetek budynków zawierających azbest w ogólnej liczbie budynków w 2023 r. [%]	Udział liczby pieców do wymiany/ budynków z nieekologicznymi źródłami ciepła w ogólnej liczbie budynków w 2023 r. [%]	Liczba instalacji fotowoltaicznych na 100 budynków ogółem w 2023 r.	Liczba obiektów zabytkowych na km ² w 2023 r.
Turośń Kościelna – cała gmina	28,57	10,18	10,55	2,15	0,26
Baciuty, Baciuty Stacja (łącznie)	0,00	11,82	14,38	1,28	0,21
Baciuty Kolonia	brak B.U.P.	0,59	11,18	2,94	0,00
Barszczówka	0,00	11,76	8,82	0,00	0,00
Bojary	brak B.U.P.	19,39	12,24	1,02	0,36
Borowskie Gziki	brak B.U.P.	19,05	12,70	0,00	0,00
Borowskie Michały	100,00	13,08	14,02	4,67	0,00
Borowskie Skórki	brak B.U.P.	13,16	10,53	0,00	0,00
Borowskie Cibory, Borowskie Olki, Borowskie Wypychy	100,00	18,13	7,50	0,63	0,00
Borowskie Żaki	brak B.U.P.	1,41	2,82	0,00	0,00
Chodory	0,00	18,45	8,93	1,79	0,00
Czaczk Małe	brak B.U.P.	18,03	1,64	0,00	0,00
Czaczk Wielkie	0,00	6,31	9,01	0,90	0,00
Dobrowoda	brak B.U.P.	7,63	11,02	8,47	0,43
Dołki	brak B.U.P.	18,82	10,59	0,00	0,00
Iwanówka	0,00	8,02	17,90	0,00	0,00
Juraszki	brak B.U.P.	17,02	13,83	0,00	0,68
Lubejki	brak B.U.P.	13,14	8,03	2,92	0,00
Markowszczyzna	brak B.U.P.	4,69	9,39	1,88	0,64
Niecki	brak B.U.P.	20,59	14,71	1,18	0,00
Niewodnica Korycka	0,00	3,57	8,16	5,36	0,70
Niewodnica Kościelna	0,00	1,60	9,21	3,87	1,04

Jednostka	Odsetek budynków użyteczności publicznej z toaletą dostosowaną do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w 2023 r. [%]	Odsetek budynków zawierających azbest w ogólnej liczbie budynków w 2023 r. [%]	Udział liczby pieców do wymiany/ budynków z nieekologicznymi źródłami ciepła w ogólnej liczbie budynków w 2023 r. [%]	Liczba instalacji fotowoltaicznych na 100 budynków ogółem w 2023 r.	Liczba obiektów zabytkowych na km ² w 2023 r.
Piećki	brak B.U.P.	1,96	11,76	0,00	0,00
Pomigacze	0,00	13,04	8,41	0,87	0,11
Stoczki	brak B.U.P.	20,00	14,67	0,00	0,00
Totcze	brak B.U.P.	9,81	11,68	2,80	0,00
Topilec	0,00	14,95	1,87	1,87	0,68
Topilec-Kolonia	brak B.U.P.	15,71	2,86	0,00	0,00
Trypucie	brak B.U.P.	7,98	18,91	2,10	0,00
Turośń Dolna	0,00	11,14	9,43	0,86	0,00
Turośń Kościelna	33,00	9,57	11,80	2,87	1,02
Zalesiany	0,00	12,63	11,62	0,51	0,00
Zawady	0,00	20,27	7,43	1,35	0,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z Urzędu Gminy Turośń Kościelna

W ramach wskaźników opisujących sferę techniczną obszarem odznaczającym się najbardziej niekorzystną sytuacją były sołectwa: Baciuty i Baciuty Stacja (traktowane łącznie), Bojary, Juraszki, Topilec i Zalesiany, gdzie odnotowano kryzys w czterech aspektach (pod względem czterech wskaźników). W żadnej z jednostek przestrzennych kryzys nie dotyczył wszystkich pięciu analizowanych wskaźników.

Podsumowanie analizy wskaźnikowej dla sfer pozaspółecznych

Przeprowadzając diagnozę służącą delimitacji obszaru gminy oprócz określenia natężenia negatywnych zjawisk w sferze społecznej, zgodnie z ustawą o rewitalizacji, konieczne jest również zweryfikowanie występowania kryzysu w przynajmniej jednej z pozostałych sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Tylko bowiem obecność kryzysu w sferze społecznej, w połączeniu z występowaniem kryzysu w przynajmniej jednej z ww. sfer pozaspółecznych, umożliwia określenie danej części gminy jako obszaru zdegradowanego. Warto jednak podkreślić, że sfera społeczna stanowi w tym zakresie przesłankę podstawową, a sfery pozaspółeczne stanowią w tym przypadku kolejną, niezbędną, aczkolwiek uzupełniającą przesłankę.

Sfery gospodarcza, środowiskowa, przestrzenno-funkcjonalna i techniczna zdiagnozowane zostały z wykorzystaniem zarówno danych ilościowych, jak i jakościowych opisanych w Kroku 3 (rozdziale 3). Każdy ze wskaźników poddano obiektywnej ocenie, aby wskazać, czy sprzyja on

rozwojowi czy wpływa na pogłębianie się kryzysu na danym obszarze. Natężenie zjawisk niekorzystnych (kryzysowych) w sferach pozaspołecznych zostało obliczone poprzez przypisanie każdemu ze wskaźników (w ramach poszczególnych sfer) punktów - odnosząc uzyskaną wartość do średniej wartości wskaźnika dla gminy. W przypadku wartości wskaźnika wskazującej na sytuację mniej korzystną niż średnia dla gminy nadano jednostce 1 punkt, w przypadku sytuacji korzystniejszej niż średnia gminna było to 0 punktów. W przypadku wskaźników jakościowych ocenianych jako TAK/NIE 1 punkt nadano jednostkom, w których odpowiedź wskazywała na destymulantę rozwojową (np. w przypadku wskaźnika: Obszar zagrożenia powodziowego 10% (raz na 10 lat) punktowaną destymulantą była odpowiedź TAK). Uzyskaną w ten sposób przez poszczególne jednostki łączną liczbę punktów w danej sferze interpretuje się jako syntetyczną ocenę natężenia kryzysu w danej sferze. W poszczególnych sferach maksymalna, łączna liczba punktów wynosiła:

- dla sfery gospodarczej 4 punkty (4 analizowane wskaźniki);
- dla sfery środowiskowej 4 punkty (4 analizowane wskaźniki);
- dla sfery funkcjonalno – przestrzennej 6 punktów (6 analizowanych wskaźników);
- dla sfery technicznej 5 punktów (5 analizowanych wskaźników).

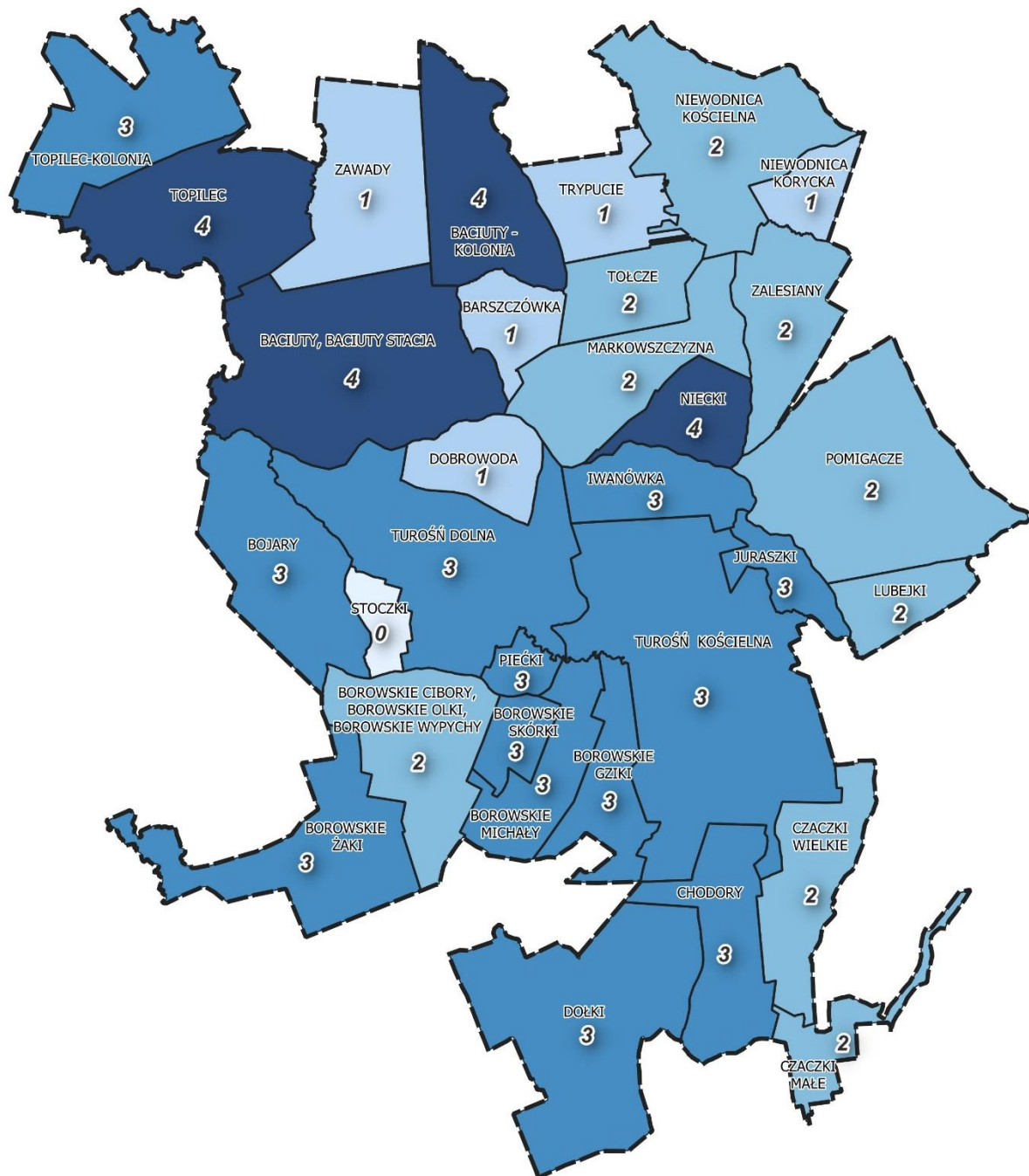
Przyjęto, iż o wysokim natężeniu zjawisk kryzysowych w danej sferze świadczy uzyskana przez jednostkę liczba punktów równa lub wyższa niż 50% maksymalnej, łącznej liczby punktów dla danej sfery.

Tym samym wysokie natężenie zjawisk kryzysowych wymagało uzyskania:

- dla sfery gospodarczej minimum 2 punktów (na 4 możliwe do uzyskania);
- dla sfery środowiskowej minimum 2 punktów (na 4 możliwe do uzyskania);
- dla sfery funkcjonalno – przestrzennej minimum 3 punktów (na 6 możliwych do uzyskania);
- dla sfery technicznej minimum 3 punktów (na 5 możliwych do uzyskania);

Wartości punktowe uzyskane przez wszystkie jednostki analityczne w ramach czterech analizowanych sfer pozaspołecznych przedstawiają poniższe mapy.

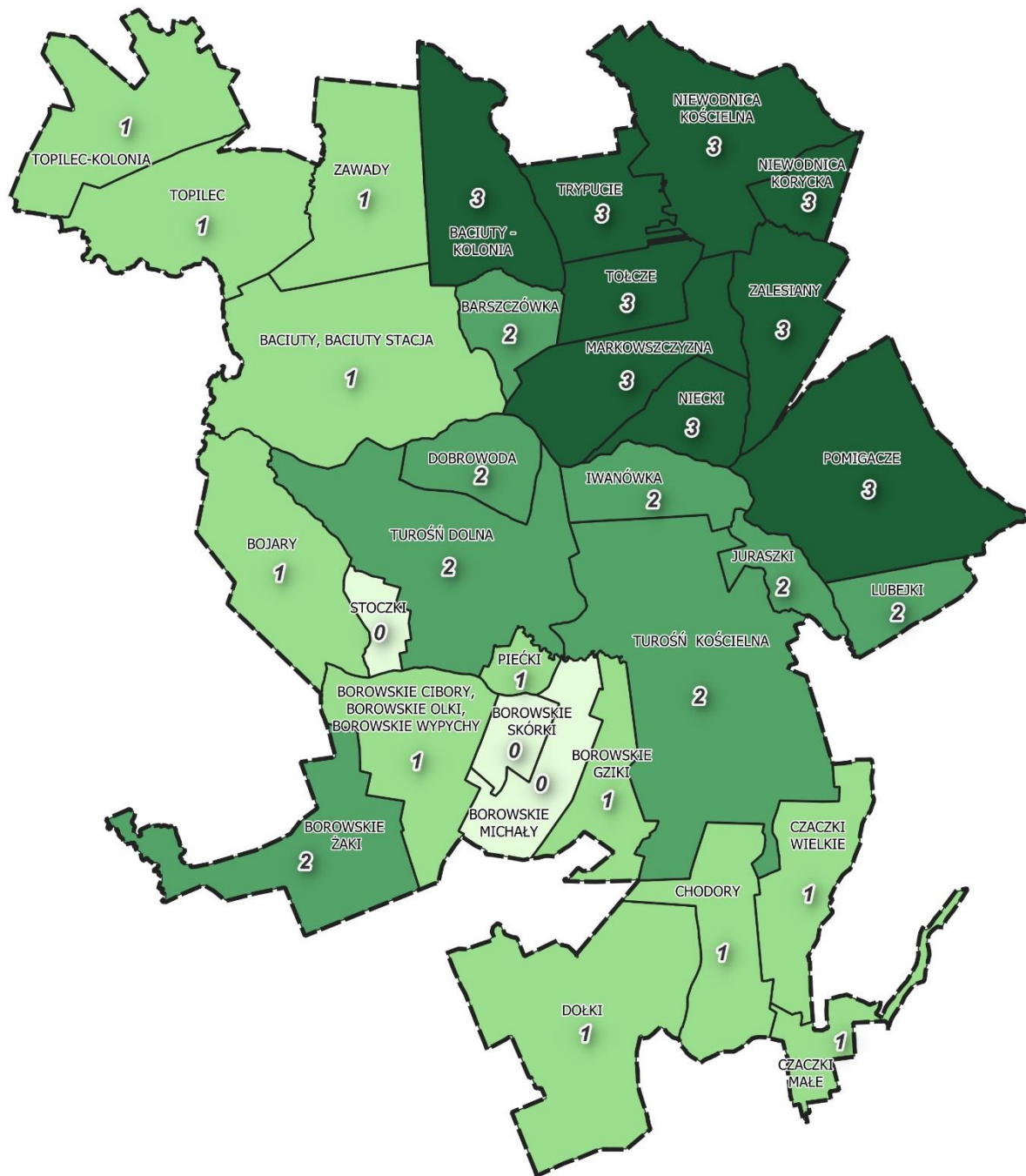
Rysunek 3. Sfera gospodarcza - syntetyczna ocena kryzysu

Źródło: opracowanie własne

W ramach sfery gospodarczej przeanalizowano cztery wskaźniki cząstkowe. Wysokie natężenie zjawisk kryzysowych w tej sferze (50% i więcej analizowanych wskaźników przyjęto wartość mniej korzystną niż średnia gminna) zidentyfikowano w sołectwach: Baciuty, Baciuty Stacja (analizowane łącznie), Baciuty Kolonia, Bojary, Borowskie Gziki, Borowskie Michały, Borowskie Skórki, Borowskie Żaki, Chodory, Czaczki Małe, Czaczki Wielkie, Dołki, Iwanówka, Juraszki, Lubejki, Markowszczyzna, Niecki, Niewodnica Kościelna, Piećki, Pomigacze, Tolcze, Topilec, Topilec-Kolonia, Turośń Dolna, Turośń Kościelna, Zalesiany.

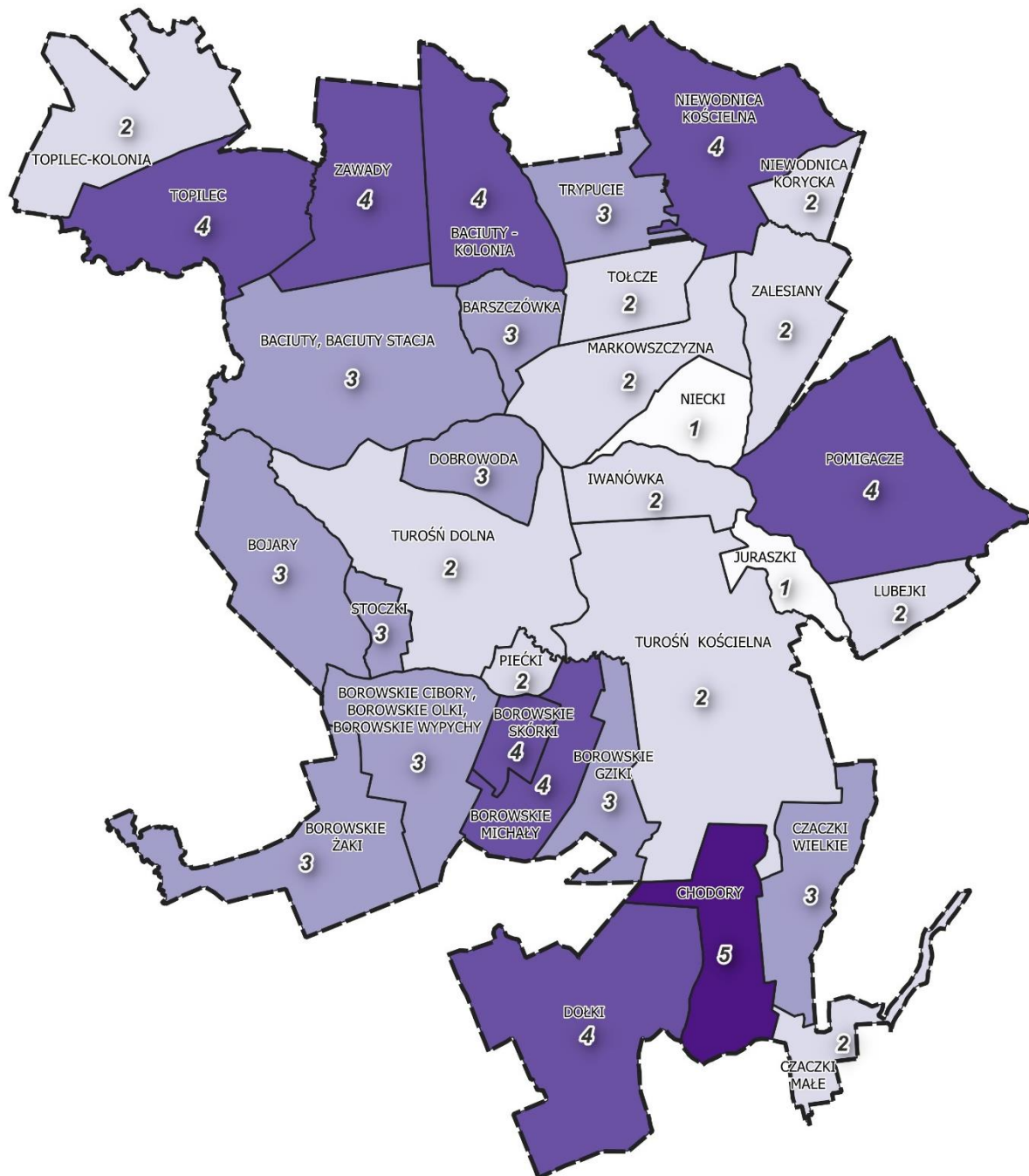
Rysunek 4. Sfera środowiskowa - syntetyczna ocena kryzysu

Źródło: opracowanie własne

W odniesieniu do sfery środowiskowej analizie poddano 4 wskaźniki cząstkowe. Wysokie natężenie zjawisk kryzysowych (50% i więcej analizowanych wskaźników przyjęto wartość mniej korzystną niż średnia gminna) dotyczyło sołectw: Baciuty – Kolonia, Barszczówka, Borowskie Żaki, Dobrowoda, Iwanówka, Juraszki, Lubejki, Markowszczyzna, Niecki, Niewodnica Korycka, Niewodnica Kościelna, Pomigacze, Tołcze, Trypucie, Turośń Dolna, Turośń Kościelna, Zalesiany.

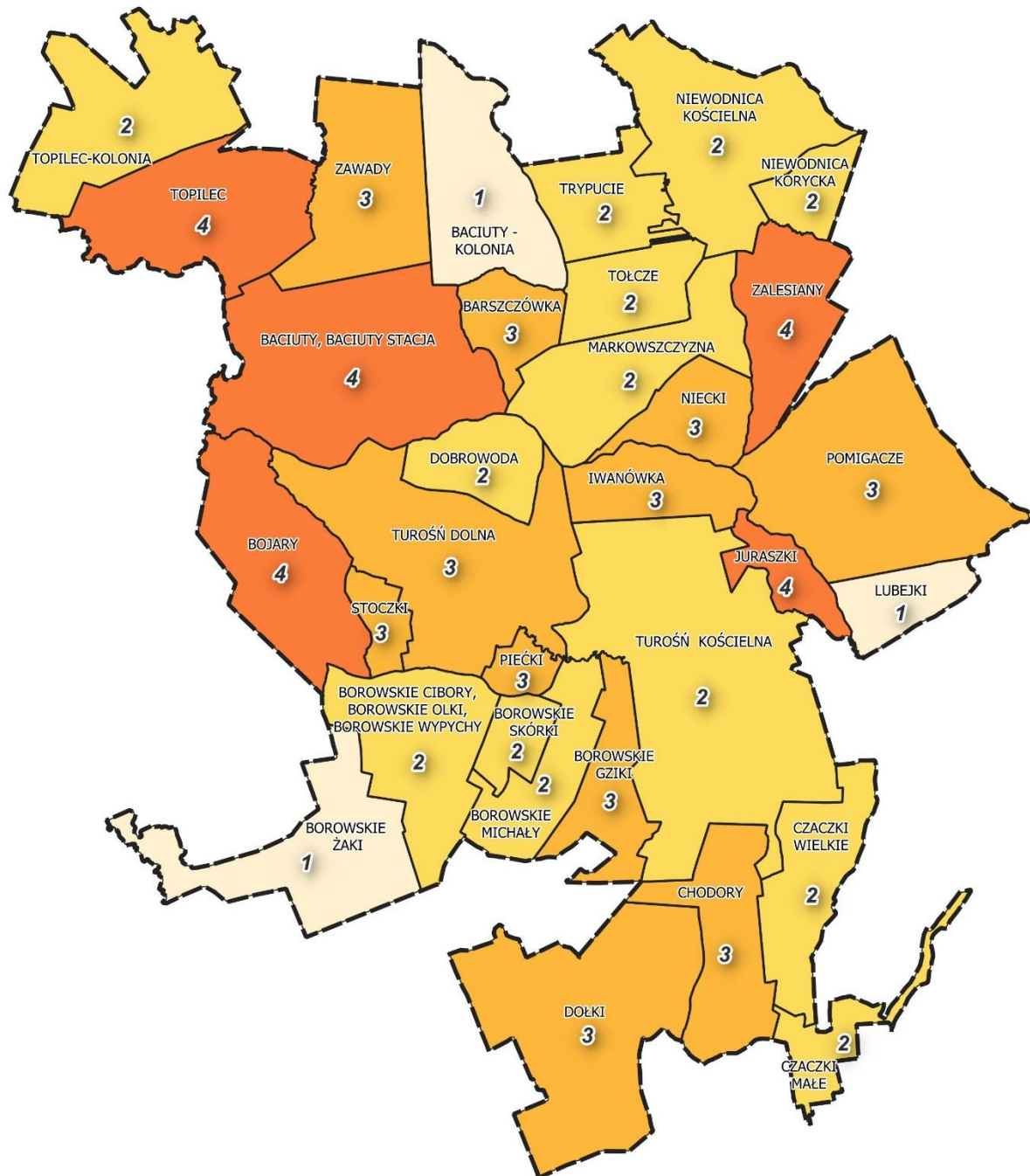
Rysunek 5. Sfera przestrzenno-funkcjonalna - syntetyczna ocena kryzysu

Źródło: opracowanie własne

W przypadku sfery funkcjonalno – przestrzennej w diagnozie wykorzystano 6 wskaźników. Wysokie natężenie zjawisk kryzysowych (50% i więcej analizowanych wskaźników przyjęto wartość mniej korzystną niż średnia gminna) dotyczyło sołectw: Baciuty, Baciuty Stacja (łącznie), Baciuty – Kolonia, Barszczówka, Bojary, Borowskie Gziki, Borowskie Michały, Borowskie Skórki, Borowskie Cibory, Borowskie Olki, Borowskie Wypychy, Borowskie Żaki, Chodory, Dobrowoda, Dołki, Niewodnica Kościelna, Pomigacze, Stoczki, Topilec, Trypucie, Zawady.

Rysunek 6. Sfera techniczna - syntetyczna ocena kryzysu

Źródło: opracowanie własne

W ramach sfery technicznej przeanalizowano łącznie 5 wskaźników i wysokie natężenie zjawisk kryzysowych (50% i więcej analizowanych wskaźników przyjęto wartość mniej korzystną niż średnia gminna) zdiagnozowano w sołectwach: Baciuty, Baciuty Stacja (łącznie), Barszczówka, Bojary, Borkowskie Gziki, Chodory, Dołki, Iwanówka, Juraszki, Niecki, Pomigacze, Stoczki, Topilec, Turośń Dolna, Zalesiany, Zawady.

KROK 5. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego

W ramach przeprowadzonej analizy wskaźnikowej wyznaczono obszar zdegradowany w gminie Turośń Kościelna. Za obszar zdegradowany przyjęto jednostki, w których wartość społecznego wskaźnika syntetycznego była dodatnia oraz w przynajmniej jednej ze sfer pozaspołecznych zidentyfikowano wysokie natężenie zjawisk kryzysowych tj. dla sfery gospodarczej minimum 2 punktów (na 4 możliwe do uzyskania); dla sfery środowiskowej minimum 2 punktów (na 4 możliwe do uzyskania); dla sfery funkcjonalno – przestrzennej minimum 3 punktów (na 6 możliwych do uzyskania); oraz dla sfery technicznej minimum 3 punktów (na 5 możliwych do uzyskania).

W poniższej tabeli zestawiono wskaźnik syntetyczny sfery społecznej dla wszystkich jednostek analitycznych oraz wyniki zbiorczej oceny kryzysu w ramach sfer pozaspołecznych.

Tabela 15. Wyniki analizy wskaźnikowej – obszary zdegradowane

Jednostka	Wartość wskaźnika syntetycznego dla sfery społecznej	Sfera gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera funkcjonalno-przestrzenna	Sfera techniczna
		Wysokie natężenie zjawisk kryzysowych (50% i więcej analizowanych dla danej sfery wskaźników przyjęto wartość mniej korzystną niż średnia gminna)			
Borowskie Cibory, Borowskie Olki, Borowskie Wypychy	7,98	NIE	NIE	TAK	NIE
Topilec	7,00	TAK	NIE	TAK	TAK
Dobrowoda	5,72	NIE	TAK	TAK	NIE
Pomigacze	4,51	NIE	TAK	TAK	TAK
Iwanówka	4,48	TAK	TAK	NIE	TAK
Trypucie	4,28	NIE	TAK	TAK	NIE
Stoczki	3,63	NIE	NIE	TAK	TAK
Turośń Kościelna	3,24	TAK	TAK	NIE	NIE
Juraszki	3,13	TAK	TAK	NIE	TAK
Markowszczyzna	3,06	TAK	TAK	NIE	NIE
Turośń Dolna	2,93	TAK	TAK	NIE	TAK
Zalesiany	2,52	NIE	TAK	NIE	TAK
Czaczki Małe	2,14	TAK	NIE	NIE	NIE
Niecki	0,87	TAK	TAK	NIE	TAK
Zawady	0,80	NIE	NIE	TAK	TAK
Baciuty, Baciuty Stacja	-0,05	TAK	NIE	TAK	TAK
Bojary	-0,19	TAK	NIE	TAK	TAK
Borowskie Michały	-0,27	TAK	NIE	TAK	NIE

Jednostka	Wartość wskaźnika syntetycznego dla sfery społecznej	Sfera gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera funkcjonalno-przestrzenna	Sfera techniczna
		Wysokie natężenie zjawisk kryzysowych (50% i więcej analizowanych dla danej sfery wskaźników przyjęto wartość mniej korzystną niż średnia gminna)			
Borowskie Gziki	-0,30	TAK	NIE	TAK	TAK
Lubejki	-0,67	TAK	TAK	NIE	NIE
Czaczki Wielkie	-0,81	NIE	NIE	NIE	NIE
Chodory	-0,89	TAK	NIE	TAK	TAK
Dołki	-1,97	TAK	NIE	TAK	TAK
Totcze	-2,47	TAK	TAK	NIE	NIE
Topilec-Kolonia	-2,90	TAK	NIE	NIE	NIE
Piećki	-3,53	TAK	NIE	NIE	NIE
Baciuty – Kolonia	-3,58	TAK	TAK	TAK	NIE
Barszczówka	-6,11	NIE	TAK	TAK	TAK
Borowskie Żaki	-6,75	TAK	TAK	TAK	NIE
Niewodnica Kościelna	-7,40	TAK	TAK	TAK	NIE
Niewodnica Korycka	-8,22	NIE	TAK	NIE	NIE
Borowskie Skórki	-10,19	TAK	NIE	TAK	NIE

Źródło: opracowanie własne

W oparciu o przedstawione wyniki analizy wskaźnikowej w skład obszaru zdegradowanego wchodzi następujące jednostki analityczne:

Tabela 16. Powierzchnia i liczba mieszkańców obszaru zdegradowanego w gminie

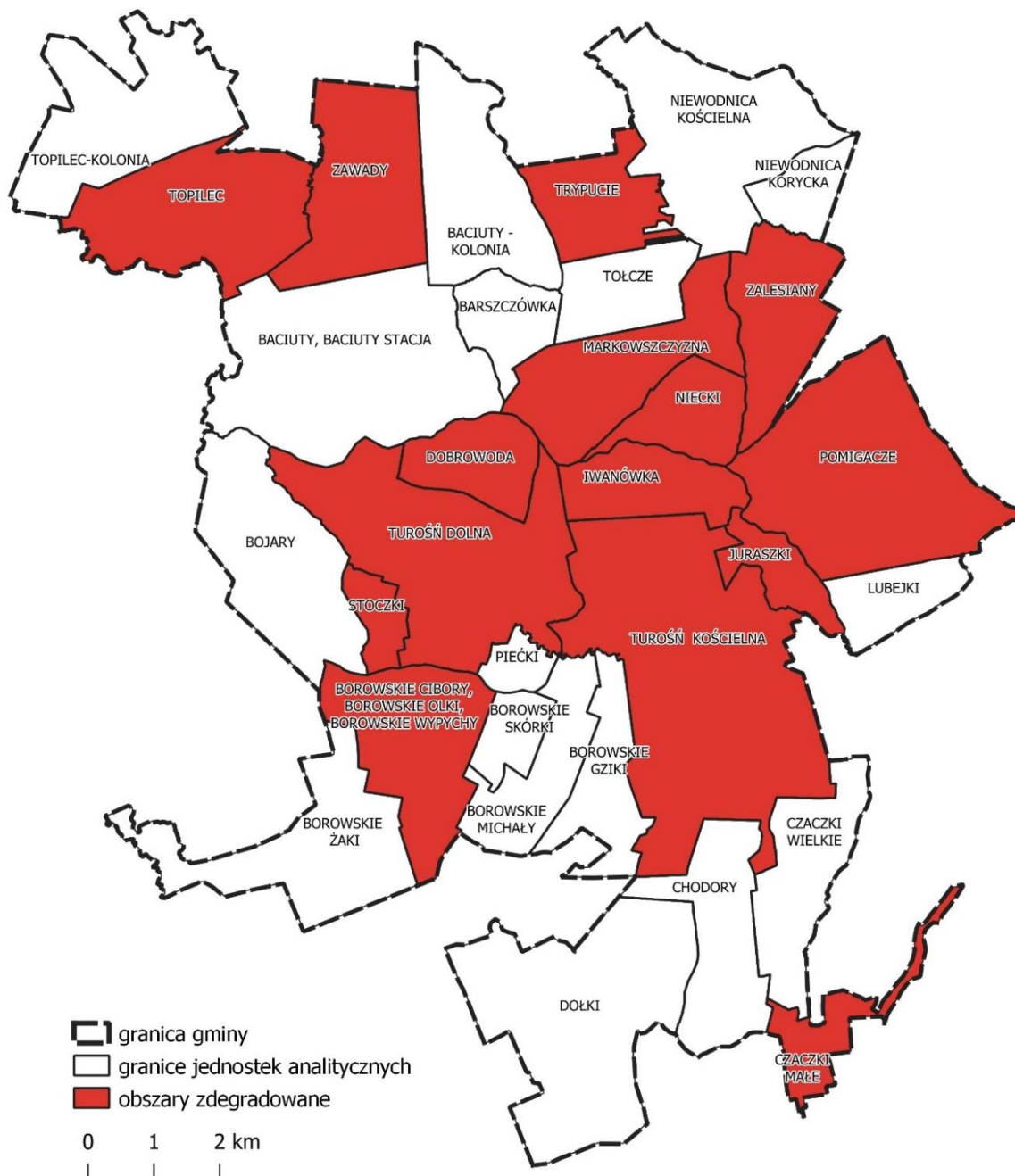
Jednostka	Liczba ludności [os.]	Powierzchnia w km ²
Borowskie Cibory, Borowskie Olki, Borowskie Wypychy	112	4,938
Topilec	89	5,90
Dobrowoda	130	2,314
Pomigacze	292	8,936
Iwanówka	199	2,652
Trypucie	285	2,804
Stoczki	66	0,997
Turośń Kościelna	861	13,774
Juraszki	108	1,476
Markowszczyzna	260	4,722
Turośń Dolna	339	8,932
Zalesiany	239	3,628
Czaczki Małe	34	1,779
Niecki	230	2,213

Zawady	94	5,109
Gmina Turośń Kościelna	6700	139,907
Obszar zdegradowany gminy Turośń Kościelna	3338	70,174
	49,82%	50,16%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Turośń Kościelna

Wyznaczony obszar zdegradowany w gminie Turośń Kościelna zamieszkuje 3338 osób, co stanowi 49,82% ludności gminy. Natomiast powierzchnia obszaru zdegradowanego obejmuje 70,174 km² tj. 50,16% powierzchni gminy.

Rysunek 7. Obszar zdegradowany gminy Turośń Kościelna

Źródło: opracowanie własne

KROK 6. Wyznaczenie obszaru rewitalizacji

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, o których mowa w art. 9 ust. 1 tejże ustawy, na którym **z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację**, wyznacza się jako obszar rewitalizacji.

Uwzględniając przeprowadzone i opisane wyżej działania wyznaczono obszar zdegradowany gminy Turośń Kościelna. Całość obszaru zdegradowanego nie mogła zostać przyjęta jako obszar rewitalizacji, ponieważ przewyższała wartości wskazane w ustawie o rewitalizacji dla obszaru rewitalizacji (nie więcej niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkiwanie nie więcej niż 30% mieszkańców gminy). Dlatego w celu wyznaczenia obszaru rewitalizacji konieczne było zawężenie obszaru zdegradowanego. Ostateczny wybór obszaru rewitalizacji został dokonany w oparciu o pogłębione wnioski z analizy wskaźnikowej opracowanej dla obszaru gminy Turośń Kościelna, wnioski wynikające z przeprowadzonego spaceru badawczego (o charakterze wizji lokalnej) oraz spotkań roboczych z przedstawicielami Urzędu Gminy Turośń Kościelna.

W efekcie wyznaczając obszar rewitalizacji gminy Turośń Kościelna wzięto pod uwagę kilka kluczowych przesłanek tj.: specyfikę gminy, funkcje poszczególnych jednostek zdegradowanych pełniące w gminie, a także potencjał rozwojowy, instytucjonalny i społeczny jaki cechuje analizowane jednostki analityczne.

Specyfika gminy Turośń Kościelna – gmina Turośń Kościelna jest gminą wiejską o charakterze rolniczym rozległą obszarowo, składającą się z 33 sołectw o bardzo zróżnicowanym stopniu zaludnienia i rozwoju układu przestrzennego/urbanistycznego. Niektóre jednostki zdegradowane zamieszkuje tylko kilkadziesiąt osób (np. Czaczki Małe – 34 osoby, czy Stoczki – 66 osób), w porównaniu z Turośnią Kościelną która zamieszkiwana jest przez prawie 900 osób. Podobne zróżnicowanie występuje w gminie w odniesieniu do powierzchni i układu przestrzennego poszczególnych jednostek (najmniejsze sołectwo wskazane w granicach obszaru zdegradowanego ma powierzchnię mniejszą niż 1 km² tj. Stoczki, w porównaniu z Turośnią Kościelną, która stanowi największą obszarowo jednostkę w całej gminie). Pod względem układów przestrzennych sołectwa mają przeważnie charakter ulicówek i wielodrożnic, coraz bardziej widoczna jest także rozproszona zabudowa kolonijna. W konsekwencji takiej specyfiki przestrzenno – ludnościowej gminy koncentracja usług publicznych następuje głównie w istotniejszych jednostkach przestrzennych gminy. Pozostałe sołectwach w niewielki stopniu są wyposażone w podstawowe usługi.

Funkcje poszczególnych jednostek – podstawową funkcją gminy i większości jednostek wskazanych jako obszar zdegradowany jest funkcja rolnicza. Na przestrzeni ostatnich lat w odniesieniu do niektórych wsi (jednostek) wzrasta także funkcja letniskowa oraz mieszkalna (efekt bliskości Białegostoku) szczególnie dotyczy to sołectw: Niewodnica Kościelna, Niewodnica Korycka czy Zalesiany. Niewątpliwie jednak największe znaczenie spośród

wszystkich jednostek analitycznych wchodzących w skład wyznaczonego obszaru zdegradowanego ma jednostka Turośń Kościelna. Pełni ona funkcję lokalnego ośrodka rozwoju, gdzie skupia się najwięcej funkcji publicznych tj. administracyjnych (m.in. siedziba Urzędu Gminy, jednostek gminnych), społecznych, zdrowotnych, edukacyjnych, kulturalnych i gospodarczych, a także w zakresie obsługi komunikacyjnej. Taka koncentracja usług powoduje, że występuje tu naturalnie największa integracja także usług społecznych oraz ciężenie mieszkańców z terenu całej gminy do Turośni Kościelnej związane z realizacją ich różnych potrzeb indywidualnych i społecznych (publicznych).

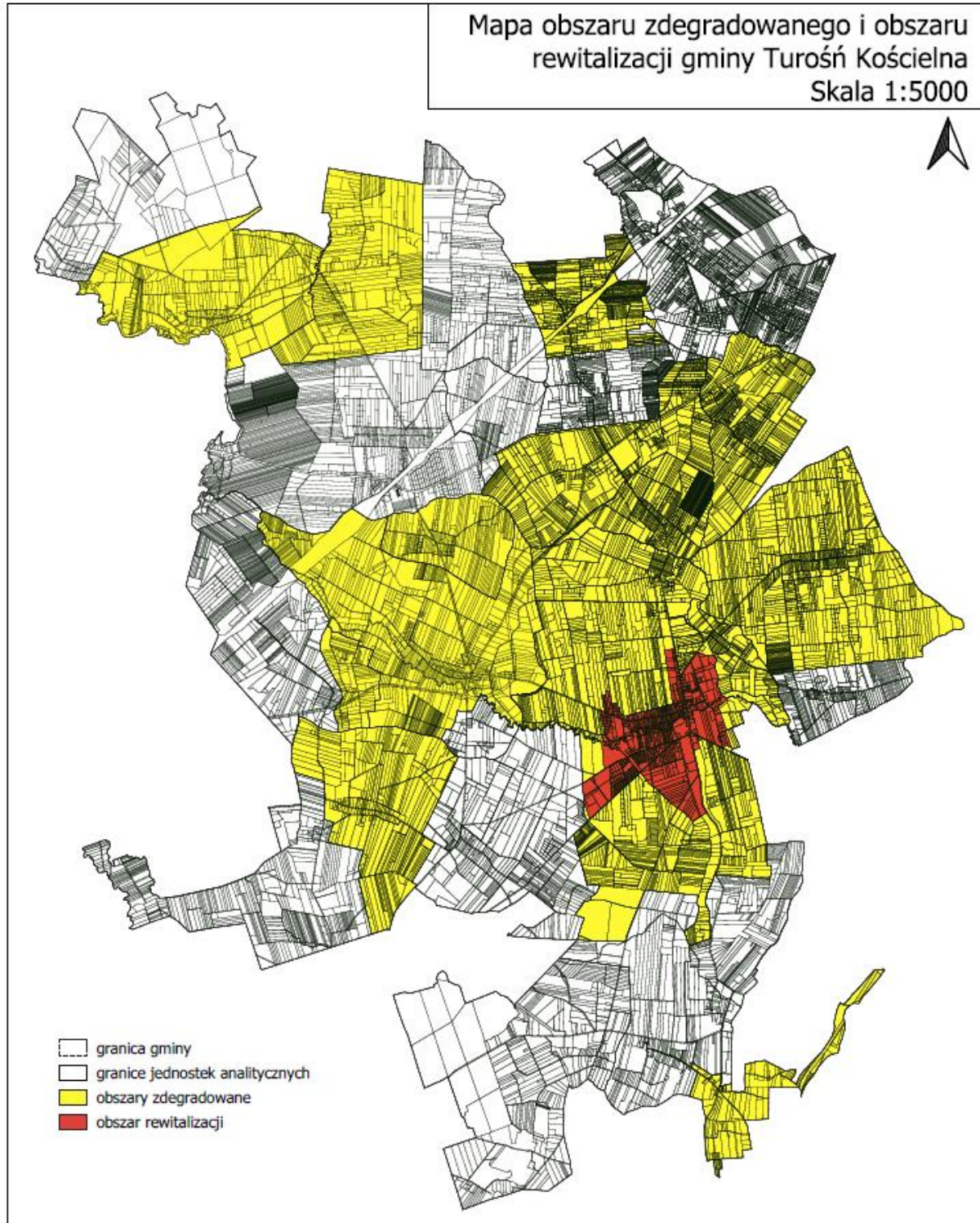
Potencjał rozwojowy, instytucjonalny i społeczny – dokonując wyboru obszaru rewitalizacji ważne jest także przeanalizowanie potencjałów charakteryzujących poszczególne jednostki wskazane jako obszar zdegradowany. Na potencjałach warto bowiem oprzeć koncepcję rewitalizacji gminy i wykorzystać je jako koła zamachowe zwiększające szanse na uzyskanie, w wyniku przeprowadzonych działań rewitalizacyjnych, zauważalnej zmiany służącej ograniczeniu lub zniwelowaniu negatywnych zjawisk społecznych w gminie. Analizując jednostki wskazane jako obszar zdegradowany w gminie Turośń Kościelna niewątpliwie największy potencjał posiada jednostka Turośń Kościelna. Po pierwsze – Turośń Kościelna jest jednostką na terenie której mieszka najwięcej mieszkańców, z największą koncentracją usług i instytucji publicznych w tym społecznych, edukacyjnych, kulturalnych, gospodarczych – istotnych dla rewitalizacji. Występuje tu także najwięcej organizacji pozarządowych oraz aktywnych podmiotów gospodarczych, które jako sektor społeczny i gospodarczy są ważnymi interesariuszami rewitalizacji, którzy powinni aktywnie włączać się i uzupełniać proces rewitalizacji i zachodzących w jego efekcie pożądanych zmian przede wszystkim w sferze społecznej. Jednostka Turośń Kościelna posiada także perspektywiczne możliwości i uwarunkowania realizacyjne pod kątem dostępnych zasobów (obiekty, grunty, przestrzenie publiczne, tereny z potencjałem rozwojowym, instytucje), które przy zapewnieniu koncentracji interwencji rewitalizacyjnej będą stanowiły realną odpowiedź na zdiagnozowane problemy i potrzeby społeczne.

Reasumując, ostatecznie **wyznaczony obszar rewitalizacji odnosi się do jednostki Turośń Kościelna i obejmuje głównie w tereny zamieszkałe sołectwa**. Warto zaznaczyć, że wyznaczony obszar zdegradowany koncentruje się w przeważającej mierze w centralnej oraz wschodniej części gminy. Tym samym wyznaczenie obszaru rewitalizacji w granicach jednostki Turośń Kościelna położonej w środkowej części obszaru zdegradowanego będzie także silnie oddziaływał na pozostałe jednostki zdegradowane charakteryzujące się zidentyfikowanymi kryzysami społecznymi.

Zgodnie z powyższym Obszar Rewitalizacji w gminie Turośń Kościelna obejmuje **powierzchnię 3,293 km², co stanowi 2,35% powierzchni gminy** oraz jest **zamieszkały przez 842 mieszkańców co stanowi 12,57% ludności gminy Turośń Kościelna**.

Poniższy rysunek przedstawia poglądowo mapę obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji wyznaczonego w gminie Turośń Kościelna. Mapa obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Turośń Kościelna w skali 1:5000 (podkład: mapa zasadnicza) jest załącznikiem do diagnozy i uchwały delimitacyjnej.

Rysunek 9. Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji gminy Turośń Kościelna

Źródło: opracowanie własne

Spis tabel, wykresów, rysunków

Tabela 1. Jednostki referencyjne w gminie Turośń Kościelna przyjęte do delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – nazwa, powierzchnia i ludność	8
Tabela 2. Wykaz wskaźników do sfery społecznej.....	12
Tabela 3. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych – demografia	16
Tabela 4. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych – bezrobocie.....	17
Tabela 5. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych – problemy społeczne.....	21
Tabela 6. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych – bezpieczeństwo	23
Tabela 7. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych – edukacja i aktywność społeczna	26
Tabela 8. Wskaźniki cząstkowe po normalizacji danych – sfera społeczna (natężenie zjawisk kryzysowych – im wyższa wartość tym większy kryzys w sferze społecznej)	30
Tabela 9. Wskaźnik syntetyczny dla sfery społecznej.....	34
Tabela 10. Wykaz wskaźników do sfery gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej	37
Tabela 11. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych – sfera gospodarcza.....	41
Tabela 12. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych – sfera środowiskowa	44
Tabela 13. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych – sfera przestrzenno-funkcjonalna	48
Tabela 14. Podsumowanie wskaźników wg jednostek analitycznych – sfera techniczna	53
Tabela 15. Wyniki analizy wskaźnikowej – obszary zdegradowane.....	60
Tabela 16. Powierzchnia i liczba mieszkańców obszaru zdegradowanego w gminie.....	61
Rysunek 1. Jednostki referencyjne gminy Turośń Kościelna wyznaczone na potrzeby diagnozy delimitacyjnej	10
Rysunek 2. Wartości wskaźnika syntetycznego w sferze społecznej dla gminy Turośń Kościelna....	35
Rysunek 3. Sfera gospodarcza - syntetyczna ocena kryzysu.....	56
Rysunek 4. Sfera środowiskowa - syntetyczna ocena kryzysu	57
Rysunek 5. Sfera przestrzenno-funkcjonalna - syntetyczna ocena kryzysu	58
Rysunek 6. Sfera techniczna - syntetyczna ocena kryzysu	59
Rysunek 7. Obszar zdegradowany gminy Turośń Kościelna.....	62
Rysunek 9. Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji gminy Turośń Kościelna	65